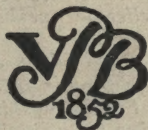
Heiberg, Johan Ludwig
Graeske rhetorer

GRÆSKE RHETORER I KEJSERTIDEN

AF

J. L. HEIBERG

STUDIER FRA SPROG- OG
OLDTIDSFORSKNING Nr. 118

V. PIOS BOGHANDEL - POVL BRANNER
NØRREGADE — KØBENHAVN 1920

Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning.

Aarlig udgives c. 15 Ark til Subskriptionspris 7 Kr. De 15 Ark udgør et Bind (Pris 7 Kr.), hvortil et fælles Titelblad leveres. Subskription modtages i Bogladerne. Medlemmer af **det filologisk-historiske Samfund** modtager »Studier« uden at betale særskilt Vederlag derfor.

Vi gør opmærksom paa nedenstaaende Fortegnelse over de hidtil udkomne Numre. Ved hvert **Hæfte** *er anført, om det er udsolgt, eller til hvilken Pris det kan faas særskilt.*

Bind I—XIV *(Aargang 1891—1904), hvoraf Nr. 2, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 15, 18, 19, 31, 32, 48 og 58 er udsolgt, sælges samlet, uden disse 14 manglende Numre, for 21 Kr. (Kleins Forlag).*

For **Bind XV—XXVII** *(Aarg. 1905—17) er Prisen* **3 Kr.** *pr. Bind og for* **Bind XXVIII—XXIX 4 Kr.** *pr. Bind (henholdsvis 2 Kr. 50 Øre og 3 Kr. for Medl. af det filologisk-historiske Samfund, naar Henvendelse rettes til Bestyrelsen).*

Fortegnelse over de hidtil udkomne Numre.

Hvert Nr. danner et afsluttet Hele og sælges særskilt.

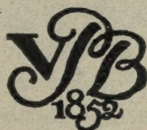
Bd.	Nr.	
1. (1891)	1.	*Gjenoplivelsen af Studiet af Græsk.* Af *J. L. Heiberg.* 0,40.
	2.	*Kvindespørgsmaalet i det gamle Athen.* Af *J. L. Heiberg.* Udsolgt.
	3.	*Den store Sphinx ved Gizeh.* Af *H. O. Lange.* 0,75.
	4.	*Fremskridt i Sproget.* Af *Otto Jespersen.* Udsolgt.
	5.	*Lukianos: Timon eller Menneskehaderen.* Ved *M. C. Gertz.* Udsolgt.
	6.	*Rasavahini i Udvalg.* Af *Dines Andersen.* Udsolgt.
2. (1892)	7.	*Aphorismer om Hippokrates.* Af *J. L. Heiberg.* 0,60.
	8.	*Aristoteles: Athens Forfatningshistorie.* Ved *K. Hude.* 0,75.
	9.	*En Theaterforestilling i Middelalderen.* Af *Kristoffer Nyrop.* Udsolgt.
	10.	*Lukianos: Gudesamtaler, Samtaler i Havet, Menippos's Rejse til Underverdenen.* Ved *M. C. Gertz.* Udsolgt.
	11.	*Et mislykket Renaissancetilløb.* Af *J. L. Heiberg.* 0,50.
3. (1893)	12.	*Chaucers Liv og Digtning.* Af *Otto Jespersen.* Udsolgt.
	13.	*Molière og hans Modstandere 1662—1664.* Af *Kr. Sandfeld Jensen.* 0,50.
	14.	*Sophokles: Antigone.* Oversat af *Thor Lange.* 5. Oplag. 1,20.
	15.	*Horats: Udvalgte Oder.* Ved *J. Valentiner.* Udsolgt.
4. (1894)	16.	*Pave Julius' Død.* Oversat af *Fr. Moth.* 0,50.
	17.	*Esau og Jakob som dramatiske Figurer.* Af *Emil Gigas.* 0,40.
	18.	*Aristophanes: Frøerne.* Ved *P. Petersen.* Udsolgt.
	19.	*Eros, en culturhistorisk Skitse.* Af *J. L. Heiberg.* Udsolgt.
5. (1895)	20.	*Troja.* Af *J. L. Ussing.* 0,50.
	21.	*Evangeliesagn.* Af *Oluf Nielsen.* 0,75.
	22.	*En Samfundsreformator.* Af *J. L. Heiberg.* 0,35.
	23.	*Götz von Berlichingen.* Af *Raphael Meyer.* 0,25.
	24.	*Egennavne som Sprogrødder i Fransk.* Af *Oluf Thomsen.* 0,50.
6. (1896)	25—26.	*Aristophanes: Skyerne.* Ved *J. B. Koch.* 2. Udgave. 1,80.
	27.	*Provençalerne og Antikken.* Af *Vilhelm Wanscher.* 0,40.
	28.	*Fra Dalmatien.* Af *J. L. Heiberg.* 0,75.
	29.	*Delos og den ældste græske Skulptur.* Af *C. Jørgensen.* 0,40.
7. (1897)	30.	*Sophokles: Kong Ødipus.* Ved *Thor Lange.* 4. Oplag. 1,20.
	31.	*Hedensk Monoteisme.* Af *Edv. Lehmann.* Udsolgt.
	32.	*Plautus: Amfitryon.* Ved *Erik Waage.* Udsolgt.
	33.	*Grundtvigs Mytologi.* Af *Axel Garde.* 0,50.

STUDIER FRA
SPROG- OG OLDTIDSFORSKNING
UDGIVNE AF
DET FILOLOGISK-HISTORISKE SAMFUND
Nr. 118

GRÆSKE RHETORER I KEJSERTIDEN

AF

J. L. HEIBERG.

V. PIOS BOGHANDEL - POVL BRANNER
NØRREGADE — KØBENHAVN 1920

Trykt hos J. Jørgensen & Co. (Ivar Jantzen)

Neppe nogen Side af antik Aandsvirksomhed har et saa tungt Regnskab at svare til som den græske Rhetorik, den systematiske Undervisning i Veltalenhedens Kunst. Den kom op paa Sicilien og bragtes af Gorgias i V. Aarh. til Athen, hvor den blev greben med Begærlighed af den yngre Slægt. I Isokrates' Skole, der samlede Disciple fra hele Grækenland, uddannedes Systemet yderligere, og Rhetoriken optræder hos ham med megen Selvfølelse som den eneste berettigede Form for højere Dannelse. Naar man betænker de Ulykker, den i denne Egenskab har anrettet, maa man beundre det Skarpsyn, hvormed Platon strax i Rhetoriken saa den videnskabelige Sandhedssøgens Arvefjende, der truede med at berøve Ungdommen Grundlaget for en virkelig Aandsudvikling ved at beskjæftige den med den blotte Form; i Dialogen »Gorgias« rettede Platon et voldsomt Angreb paa den ny Kunst, i »Phaidros« sønderlemmer han et Product af en af dens Repræsentanter, og i »Symposion« parodierer han med ætsende Ironi de Manerer, den bibragte de unge. I Modsætning til den blot formelle Dressur søgte Aristoteles i Platons Aand at drage det reelle Indhold frem som den rhetoriske Undervisnings Hovedside. Men det blev Isokrates' Retning, der gik af med Sejren. Næsten overalt i den senere græske Litteratur spores Rhetorikens Indflydelse. Den har plantet sine Papirsblomster i Eposets strengt stiliserede

Have, den har kvalt den ukunstlede (men ikke derfor kunstløse) lyriske Poesi i Kunstleri og slaaet fæle Klatter i den dramatiske. Men værst har den dog huseret i Historieskrivningen; Historieskriveren blev først og fremmest skjønlitterair Forfatter, for hvem det mere gjaldt om at skrive i den gjældende Modestil end om at berette Sandheden; sin rhetoriske Skolelærdom søgte han Lejlighed til at udfolde ved at lægge baade historiske og uhistoriske Personer lange selvcomponerede Taler i Munden. Det er næsten ingen Overdrivelse, naar man har sagt, at en saadan historieskrivende Rhetor med Glæde lod Hannibal tabe Slaget ved Cannae, hvis det muliggjorde en smukkere afrundet Periode. Et afskrækkende Exempel paa den Slags Historieskrivning er den utaaleligt vidtløftige Fremstilling af Roms ældste Historie, som Rhetoren Dionysios fra Halikarnas har givet; han repræsenterer for os den tabte romerske Annalistik, men det værdifulde Stof, han har fra sine Kilder, drukner i en Strøm af Ord, og Taler lader han alle optrædende Personer holde i Alenvis, ogsaa de romerske Sagnkonger, alle i samme Manér. Det er ikke mange græske Historikere, der som Polybios har Mod til at sidde Tidens Fordring overhørig; selv den forstandige Quintilianus roser i sin rhetoriske Lærebog Livius for de »over al Beskrivelse veltalende Taler«, han har indlagt i sin Roms Historie[1]), uden mindste Forestilling om, at Historien har anden Opgave end at underholde ved den Slags rhetoriske Kunster.

Overfor disse Synder har Rhetoriken ikke meget at opføre paa Regnskabets Indtægtsside. Paa sit egenlige Omraade har den utvivlsomt bidraget væsenligt til den Virkning, Oldtidens store Talere gjorde og endnu gjør ved Læsningen. Men selv her udartede dens Ind-

---

[1]) X 1, 101.

flydelse til Kunstleri og Unatur, og efterhaanden som Veltalenheden mistede sine store praktiske Opgaver og mere og mere blev tom Prunk, maatte Talerne ty til stedse grovere og mere forskruet Effectjageri for at blive hørt. Derimod har Rhetoriken uddannet en meget fin Stilsans. Den samme Dionysios, hvis historiske Værk er saa kedsommeligt og smagløst, har efterladt os fortræffelige stilkritiske Arbejder over de græske Talere, især Rhetorikens Afgud Demosthenes. Overhovedet er den høje Vurdering af Rhetoriken kun Reversen af den fintmærkende Følelse for Formens Skjønhed, som udmærker Grækerne og har gjort deres Litteratur og Kunst til, hvad den er. Det er egenligt kun os Nordboer, hvem Overvurderingen af det formelle falder saa stærkt for Brystet; de romanske Folk staar heri Antiken nærmere, i Fortrin som i Fejl. Rhetorikens Opdyrkning af Sprogets og Stilens Formskjønhed havde i og for sig ikke behøvet at føre til saadanne Udskejelser, og der findes til alle Tider baade græske og latinske Forfattere, der holder sig fra Overdrivelser og kun uddrager det gode af deres rhetoriske Uddannelse. Men da Midtpunkterne for Grækernes aandelige Liv under Romernes Herredømme sank ned i provinsiel Stagnation, og det blev vanskeligt for Litteraturen at samle sig om store og alvorlige Opgaver, fik Rhetorernes Foredrag og Undervisning en altfor fremtrædende Plads i Aandslivet.

Rhetorikens Følelse af sin Magt og Herlighed forstærkedes ved, at den forlængst havde faaet fast Fod i Rom. I Republikens sidste Aarhundrede var det blevet almindeligt, at unge Romere tilbragte nogen Tid i Grækenland for at modtage Undervisning i Philosophi og Rhetorik; Cicero fik saaledes sin theoretiske Uddannelse i Veltalenhed paa Rhodos. Efter græsk Mønster var der ogsaa, tildels af Grækere, paabegyndt en rhetorisk Undervisning i Rom; den blev ganske vist

forbudt ved et Censoredict[1]) i Aaret 92, men det hjalp ikke; den fik snart fast Fodfæste ogsaa i Hovedstaden og overtog Ungdommens højere Uddannelse.[2])

Den rhetoriske Undervisning var oprindeligt et privat Foretagende; men efterhaanden saa flere græske Byer deres Regning ved at ansætte fastlønnede Lærere, der kunde drage unge Mennesker til Byen, og denne Bestræbelse fandt Støtte hos Kejserne, der gav saadanne Lærere allehaande Begunstigelser og ogsaa hjalp til med Penge af Statskassen. I Rom ansatte Vespasian Lærere i græsk og latinsk Veltalenhed med anselige Gager. Hadrian støttede paa enhver Maade Undervisningsanstalterne i Athen, hvor Philosophskolerne fra gammel Tid havde fast Sæde og egne Midler, men hvor der ogsaa synes at have været en af Byen ansat Rhetor. Antoninus Pius anviste Honorarer til Lærere i Philosophi og Rhetorik i Provinserne og regulerede Antallet af dem efter de forskjellige Byers Størrelse.[3]) Fra den Tid af idetmindste har Athen et helt Universitet, hvor ogsaa Rhetorik er repræsenteret, og Marcus Aurelius føjede hertil endnu en højt lønnet kejserlig Professur i Rhetorik. Rhetorerne tog det gamle Navn Sophist op igjen i dets oprindelige Betydning, efterat det længe havde lidt under det Vanry, hvori Platons og Aristoteles' Angreb havde bragt det; i Kejsertiden betyder Sophist ligesom paa Gorgias' Tid en Lærer i Rhetorik.

Om disse Sophisters Liv og Virksomhed i 2. Aarh. kan vi danne os en tydelig Forestilling dels ved Skil-

[1]) Det højst charakteristiske Actstykke er bevaret hos Suetonius De rhetoribus 1.

[2]) Den første latinske Rhetor var L. Plotius Gallus, som Cicero huskede fra sin Barndom (Suetonius a. St. 2).

[3]) Mindre Byer maatte højst have 3 »Sophister«, større 4 og de største 5 (Digesterne XXVII 1, 6). Det var aabenbart blevet nødvendigt at begrænse Statens directe og indirecte (gjennem Skattefrihed o. l.) Ydelser til saadanne Folk.

dringer hos Gellius, der studerede i Athen omkring Aar 150, og hos Lukianos, der efter selv at have været Rhetor erklærede Rhetoriken en forbitret Krig (omtr. i Aarene 160—165), men navnligt gjennem en Række Biographier af Sophister, som skyldes Philostratos, en Sophist, der omkring Aar 200 optraadte baade i Athen og i Rom, hvor han stod i Gunst hos Kejserinden Julia Domna, Septimius Severus' Gemalinde; paa hendes Foranledning har han forfattet den bekjendte Levnedsbeskrivelse af Mirakelmageren Apollonios fra Tyana. Hans Skildringer, som dels beror paa Selvoplevelse dels paa mundlig Beretning af Øjenvidner, udmærker sig ved en Mængde levende Smaatræk.[1]) Disse Kilder viser os hele denne Side af Oldtidens Aandsliv i et usædvanligt klart Lys; ved nærmere Eftersyn er den maaske ikke Nutiden saa fjern og fremmed, som det ved første Øjekast synes.

Rhetorikens Gjenopblomstring daterer Philostratos[2]) fra Niketes' Optræden (under Nerva, omtr. 90—100). Han var fra Smyrna, som altid var søgt af Sophisterne og tog vel imod dem; »af alle Byer den, der mest dyrkede Sophisternes Muser« kalder Philostratos den, og han udvikler den gavnlige Indflydelse, som den store Tilstrømning af Studenter allevegnefra havde paa Byens Lyst til at smykke sig med nyttige offenlige Bygninger, Templer, Gymnasier, Brønde og Søjlegange, men ogsaa paa dens Moral i det offenlige Liv; en By, der har mange Fremmede at tage Hensyn til, især naar det er studerede Folk, vil vogte sig for at vise sig fra en daarlig Side i saa talrigt og godt Selskab, hedder

[1]) Bogen er udgivet omtr. 230 paa Forfatterens ældre Dage (under Alexander Severus).

[2]) Vitae sophistarum I 19.

det med en noget tvivlsom Begrundelse.[1]) Af de Sophister, Philostratos omtaler, er overhovedet det langt overvejende Antal fra Lilleasien. Dette Forhold er bestemmende for Charakteren af den ny Rhetorik. Fra Lilleasien var i III. Aarh. f. Chr. den Retning indenfor Veltalenheden udgaaet, der stillede sig i principiel Opposition til Isokrates og de attiske Talere, overhovedet til den classiske Stil. Dens Parole var: piquant, fremfor alt ikke akademisk, korte pointerede Sentenser, ikke lange Perioder, poetisk Sving og Farverigdom istedenfor kedelig Saglighed, rigelig Brug af dristige Billeder og melodiske Ordsammenstillinger, Antitheser, Rim og alle de andre Kunster fra Gorgias' Rhetorik. Man kan længe nok hævde, at den ny Tids Mennesker krævede en ny Udtryksform, denne »asianske« Veltalenhed er og bliver dog en Afvej. Den mødte ogsaa stærk Modstand og fremkaldte en Reaction, »Atticismen«, der principmæssigt søgte tilbage til de classiske Mønstre som enegyldige og, som Reactioner plejer, snart gik altfor vidt og udartede til Pedanteri; i det Sophistselskab, som Athenaios har gjort til Ramme om sin Citatsamling, optræder saaledes en Person, der ikke vil smage paa nogen Ret, før han har faaet oplyst, om dens Navn staar hos nogen gammel Forfatter.[2]) Striden mellem de to Retninger spejler sig i Philostratos' Skildringer; hans eget Sprog er stærkt »asiansk« paavirket, og han har kjendelig Sympathi for den nævnte Niketes, uagtet han charakteriserer hans Stil som afvigende fra den gamle og »politiske« (ɔ: den i det praktiske Liv brugte), »lidt bacchantisk og dithyrambisk«; der vælder ud af hans Taler »ejendommelige og overraskende Tanker, som Honning og Mælkefloder af de bacchiske Thyrsosstave«. En senere Rhetor, der har udgivet en »renset Niketes« spotter

[1]) II 26.

[2]) Athenaios, Deipnosophistae I 1e.

han som en Pygmæ, der har vovet sig i Lag med en Kolos. Men paa den anden Side anfører han[1]) med Bifald den atticistiske Rhetor Isaios' Kritik; da en ungdommelig Elev af Niketes udtalte sin Begejstring over en Replique, denne havde lagt Xerxes i Munden: »Kongeskibet skal tage Aigina paa Slæb,« bemærkede Isaios tørt: »hvordan vil du saa lægge fra Land?« Samme Isaios irettesatte ogsaa en Elev for hans altfor rhythmisk syngende Foredrag: »det er ionisk (ɔ: »asiansk«) Manér, unge Mand; jeg har ikke lært dig at synge«. Isaios tilhører idethele den strengere Retning; Philostratos charakteriserer hans Stil som »hverken udpyntet eller tør, jævn og naturlig og saglig,« og om en af hans Elever siger han,[2]) at han efter sin Lærers Forbillede »ikke berusede sig i Piquanterier som visse Sophister, men holdt Maade og altid indskærpede sine Tilhørere, at Honning skal man tage med Fingerspidsen, ikke haandfuldevis«. Ogsaa ellers udtaler Philostratos sig anerkjendende om Sophister, der »ikke forfejler den gamle Stil«,[3]) eller hvis Taler viser et »rent Ordvalg«,[4]) og om Onomakritos fra Andros siger han misbilligende,[5]) at han »paa Grund af sit Naboskab til Asien er bleven smittet af den ioniske Stil som af en Øjensyge«. Men Hovedrepræsentanterne for den asianske Retning, Skopelianos og Polemon, tager han ivrigt i Forsvar; Polemon skildrer han særligt udførligt,[6]) og Levnedsbeskrivelsen af Skopelianos indleder han med at afvise dem, der »vil udelukke ham fra Sophisternes Kreds og kalder ham dithyrambisk, tøjlesløs og plump«; det er kun Misundelse fra tørre Pedanters Side.[7])

Grunden til denne vaklende Holdning maa vistnok søges i, at Philostratos i sit Hjerte som i sin egen

[1]) I 20. [2]) I 22. [3]) II 13. [4]) II 30. [5]) II 18. [6]) I 25.

[7]) I 21. Skopelianos var Lærer for Polemon; af denne er der bevaret 2 Declamationer, lige søgte i Themavalg og Sprog.

Praxis sympathiserer med Asianismen, men ikke tør nægte den atticistiske Retning en kølig Anerkjendelse paa Grund af det Overtag, den havde faaet indenfor Sophistiken ved *Herodes Atticus'* Støtte. Denne mærkelige Mand helliger han den længste af alle sine Biographier,[1]) og vi kjender ham ogsaa ellers godt dels gjennem Gellius, der som Student i Athen kom i hans Hus, dels gjennem endel Indskrifter, som den forfængelige Mand har efterladt sig. Herodes var født i Marathon i Aaret 101 af en umaadeligt rig Familie; da han som Curator for Opførelsen af et Bad i en lilleasiatisk By havde overskredet de af Kejseren bevilgede 3 Millioner Drachmer, og der blev klaget derover, dækkede hans Far uden at kny Deficitet med 4 Millioner af sin egen Lomme, og han havde testamenteret enhver Athenienser 100 Drachmer aarligt. Herodes indfriede dette Løfte ved at lade udbetale 500 Drachmer strax til hver Mand, men samtidigt fradrog han, hvad hans Medborgere havde laant af Faderen, og denne Transaction glemte Athenienserne ham aldrig, skjønt han anvendte en stor Del af sin Formue til at smykke Byen med Statuer og offenlige Bygninger. Hans Hidsighed skaffede ham ogsaa mange Fjender og ubehagelige Processer paa Halsen. Man sagde ham paa, at det var kommet til ligefremme Haandgribeligheder mellem ham og Thronfølgeren Antoninus Pius, da denne var Statholder i Lilleasien (efter Philostratos reducerer det sig til, at de havde havt ondt ved at komme forbi hinanden med deres Følge i et snevert Bjergpas); man bebrejdede ham, at han var haard mod sine Frigivne og Slaver; hans Svoger anlagde Sag mod ham for at have forvoldt sin Kones Død ved i en ubetydelig Anledning at lade hende prygle, skjønt hun var højt frugtsommelig. Han blev frifunden, og Philostratos finder hans Uskyld bevist ved hans grænseløse Sorg

[1]) II 1.

over Dødsfaldet; den var saa overdreven, at den endog vakte Spot; en af hans Venner, der havde set nogle af hans Tjenere vaske *hvide* Ræddiker, lod den Ytring falde, at det dog ikke gik an i et Sørgehus, der ellers var saa fuldstændigt klædt i sort. Herodes kom ogsaa i Conflict med Brødrene Quintilius, der styrede Grækenland; de forebragte Kejseren (Marcus Aurelius) Atheniensernes Klager over Herodes' Tyrannykker og overmægtige Indflydelse hos de romerske Embedsmænd, og han maatte indfinde sig hos Kejseren i Pannonien for at forsvare sig, saameget mere som han ogsaa var mistænkt for at have støttet Medregenten L. Verus' oprørske Tendenser. Men skjønt Herodes, hvis sensible Nerver var blevet rystede ved en Ulykke, der overgik et Par kvindelige Frigivne, som han havde hos sig, gik fuldstændigt fra Concepterne, da han stod for Kejserens Domstol, saaat hans Forsvarstale blev en Kæde af Forløbelser, nøjedes Marcus Aurelius med at tildele et Par af hans Frigivne, der var compromitterede, en Irettesættelse i mildeste Form og vedblev at correspondere med Herodes, der i sin Tid havde været hans Lærer i Rhetorik; han fik ogsaa en Forsoning bragt istand mellem ham og sin anden Lærer og Ven Fronto, der havde støttet Herodes' Modstandere i hans Processer og derved sat deres Venskab overstyr. Men trods disse Anfægtelser og sin vanskelige Charakter bevarede Herodes sin toneangivende Stilling i det litteraire Liv; Sophisterne hyldede ham som deres faderlige Beskytter og bejlede til hans Gunst og Gjæstfrihed, Gellius[1]) dvæler med Velbehag ved Erindringen om hans Landsted Cephisia med dets skyggefulde Park, dets friske Vandspring og behagelige Spadseregange, hvor han inviterede de Studerende hen i Sommertiden. Da den kilikiske Rhetor Alexandros[2]) paa Vejen til Kejserhoffet i Pannonien standsede i Athen og benyt-

[1]) Noctes Atticae I 2. [2]) Philostratos II 5.

tede Lejligheden til at vise sin Kunst ved et offenligt Foredrag, indbød han Herodes og hans Disciple i den smigrende Form, at han bad ham laane sig »Hellenerne«. Herodes svarede skriftligt: »jeg skal indfinde mig selv med Hellenerne«. Foredraget blev berammet, og et talrigt Publicum sad og ventede, men Herodes kom ikke; tilsidst tvang Publicums Utaalmodighed Rhetoren til at begynde. Midt under Foredraget kom Herodes med en bredskygget Rejsehat paa Hovedet, som han plejede at gaa med om Sommeren i Byen, »men maaske ogsaa for at vise, at han kom lige fra Rejsen.«[1]) Alexandros brød af, takkede den store Mand for hans Nærværelse »med højtidelige og fuldttonende Ord« og bad ham vælge, om han vilde høre det paabegyndte Foredrag eller selv opgive ham et andet Thema; da Herodes overlod Valget til Tilhørerne, og disse foretrak det paabegyndte Emne, gjorde Alexandros det Kunststykke at holde Foredraget om igjen, men »med et saa forskjelligt Ordvalg og i en saa varieret Rhythme«, at Tilhørerne ikke følte det som en Gjentagelse. Da han var færdig, omfavnede han Herodes og bad ham »beværte sig til Gjengjæld« med et Foredrag, hvad han fik Løfte om. Efter Foredraget samlede Herodes sine Disciple for at høre deres Mening om den fremmede Sophist, hvis Stil stod Asianismen nærmere end den Atticisme, de var vant til hos Herodes. Da en af dem udtalte en spottende Kritik i den Retning, irettesatte Herodes ham skarpt og betegnede Alexandros som »en ædru Skopelianos«, og da han selv holdt det lovede Foredrag, satte han Tonen noget op og brugte kunstigere Rhythmer, end han plejede, »da han mærkede, at Alexandros særligt fandt Behag i den Stilart«. Efter Foredraget udbrød hans Gæst: »O Herodes, alle vi Sophister er kun Brudstyk-

[1]) Rejsedragten skulde altsaa undskylde hans Upræcished: han kom ind fra sit Gods ved Marathon.

ker af dig«, og Herodes blev saa glad over denne Anerkjendelse, at han forærede Alexandros til Rejsen »10 Lastdyr, 10 Heste, 10 Mundskænke, 10 Stenographer,[1]) 20 Talenter Guld, en Mængde Sølv og to Smaabørn, der ikke kunde tale rent, fordi han havde hørt, at han fandt Behag i Barnestemmer«.

Herodes kunde altsaa ikke blot anerkjende den asianske Stil, idetmindste i dens moderatere Former, men ogsaa selv benytte den. Philostratos[2]) ved ogsaa at berette om hans Beundring for dens daværende Hovedrepræsentant Polemon; da man efter en Tale i Olympia i Begejstring tilraabte ham »du er Demosthenes' Ligemand«, svarede han »gid jeg var Polemons«. Men i sin egen Praxis var han streng Atticist; Philostratos[3]) charakteriserer hans Stil som »glat og rolig, Guldkorn funklende i en Sølvflod« og begrunder dens Fortrin med hans grundige Studium af »alle de gamle«; især skal han have beundret Kritias, som han fremdrog af Forglemmelsen. Et bevaret Foredrag af Herodes er saa godt imiteret, at mange anser det for et virkeligt politisk Stridsskrift fra ca. 400; det maa glæde ham i hans Grav.

Atticismen i Rhetoriken repræsenteres for os navnligt af en Række Declamationer af Ailios Aristeides, en lidt yngre Samtidig af Herodes Atticus. De staar senere i højeste Cours, især hos Byzantinerne (derfor er de bevarede i saa stort Omfang), men er i Virkeligheden højst kedsommelige Imitationer, der naturligvis ikke naar deres attiske Forbilleder, ikke engang i det rent sproglige. Philostratos[4]) spenderer kun et Par Sider paa dette Koryphæ, og, medens han anerkjender Mandens Charakter og Belæsthed, er hans Dom om hans Stil temmelig kølig, og han nægter sig ikke at

[1]) Slaver, der havde lært Stenographi og altsaa kunde optegne hans Taler stenographisk.

[2]) I 25. [3]) II 1. [4]) II 9.

anføre nogle Smagløsheder, han skal have begaaet. Aristeides har, skjønt selv af asiatisk Herkomst, rettet et voldsomt Angreb paa den asianske Rhetorik:[1]) den jager efter Publicums Gunst ved at kildre dets Øren med Castrat-Veltalenhed og bacchantisk Beruselse i klingende Phraser.

Til Gavn og Glæde for de archaiserende Rhetorer sammenstillede man Lexika over de anerkjendte attiske Forfatteres Ordforraad; bl. a. har vi en saadan Ordsamling, dediceret til Kejser Commodus, af Rhetoren Julius Polydeukes, som Commodus gav den rhetoriske Lærestol i Athen. Han hører heller ikke til Philostratos' Yndlinge; sin korte Biographi[2]) af ham begynder han med de Ord, at han ikke ved, om han skal kalde ham dannet eller udannet eller begge Dele: hans grammatiske Kundskaber i Attisk var gode nok, men hans Declamationer var ikke særligt attiske. Mod samme Mand har Lukianos rettet en bedsk Satire,[3]) hvor han indfører ham talende i lutter udsøgte attiske Vendinger, »som man talte for 1000 Aar siden,« og lader ham brække de sjeldneste attiske Ord op efter at have faaet et Vomitiv. Nemesis har villet, at en philologisk Control har paavist, at Lukianos selv i sin atticistiske Periode er kommen for Skade at lapse sig med nogle af de Gloser, han her gjør Nar ad.

Som berørt, gav Herodes Atticus selv Undervisning i Rhetorik og samlede en stor Discipelskare om sig; de 10 mest lovende dannede et Slags Seminar, Klepsydrion kaldet, hvor Herodes foredrog sine Declamationer, uden at afbrydes af Bifald, efter et Vanduhr (Klepsydra), der var indstillet paa at løbe ud for hver 100 Linier;[4]) Spottere kaldte dem »de tørstige«.[5]) At en saa rig og fornem Mand ikke fandt det under sin

[1]) 50. Tale (Dindorf II 543 ff.): »Mod dem, der giver Talekunstens Værdighed til Pris.«

[2]) II 12. [3]) »Lexiphanes«. [4]) Philostratos II 10. [5]) II 13.

Værdighed at virke som og tituleres Sophist, er betegnende for Tidens Vurdering af Rhetoriken. Ogsaa flere andre af dem, Philostratos omtaler, var baade velhavende og af fin Familie og beklædte høje Embeder baade i deres Fødeby og i Staten. Niketes kunde saaledes paa egen Bekostning opføre offenlige Bygninger i Smyrna;[1]) Skopelianos beklædte et fornemt Præsteembede, som var arveligt i hans Familie og krævede store Udgifter;[2]) Damianos,[3]) den bekjendteste Elev af den ovenfor nævnte Aristeides og Philostratos' mundlige Hovedkilde, hørte til en af de anseteste Familier i Ephesos, havde Senatorrang og var rig nok til at skænke sin Fødeby en Søjlegang af Marmor paa 200 Meter foruden sine andre Bidrag til Byens Forskjønnelse og til Restaurering af offenlige Bygninger; Lollianus, den første kejserlige Professor i Rhetorik i Athen, var Strateg, d. v. s. Chef for Athens Ernæringsforhold og Kornforsyning;[4]) Philostratos' Lærer Proklos fra Naukratis i Ægypten udvandrede til Athen »med store Rigdomme, mange Slaver og andet prægtigt Udstyr« og begyndte sin Optræden i Athen med at hjælpe en gammel Ven ud af en trykkende Gæld paa 10000 Drachmer; han benyttede iøvrigt sine ægyptiske Forbindelser til at importere Røgelse, Elphenben, Salve, Papir og Bøger, som han solgte uden Avance; han ejede 2 Huse i Athen, 1 i Piræus og 1 i Eleusis;[5]) Sophisten Antipatros var Statholder i Bithynien;[6]) Euodianos, der nød stor Anseelse i sin Fødeby Smyrna, fik ikke blot Professoratet i Rhetorik i Rom, men ogsaa det vanskelige Hverv at have Opsyn med Skuespillerselskaberne, og kom godt fra det;[7]) en vis Rufus betegnes som »den rigeste Mand i Landet om Hellespont og Propontis;[8]) en anden Sophist forestod to Gange de pythiske Lege og udfoldede ved den Lejlig-

[1]) Philostratos I 19. [2]) I 21. [3]) II 23. [4]) I 23. [5]) II 21. [6]) II 24. [7]) II 16. [8]) II 17.

hed stor Pragt; samme Mand opgav sit Professorat for at passe sine Godser i Thessalien;[1]) Dionysios fra Milet[2]) var romersk Statholder »i anselige Provinser« under Hadrian, fik Ridderrang og Plads i »Museet« i Alexandria; en anden var *advocatus fisci.*[3]) Især var det almindeligt, at ansete Sophister blev kaldet til Hoffet for som Kejserens Secretairer at give hans officielle Correspondance det fornødne kunstneriske Sving; om Antipatros, Secretair hos Kejser Severus, fremhæver Philostratos[4]) saaledes, at han som Rhetor ikke var særligt udmærket — han var Elev af Polydeukes, altsaa Atticist —, men at ingen har overgaaet ham i at redigere Breve; her var hans klare og behagelige Stil paa sin Plads, og den manglede ikke den Højhed i Tanken, som anstaar sig Maiestæten. Foruden at adskillige Sophister virkede som Advocater — saaledes baade Niketes[5]), Skopelianos, der gratis førte Sager for Folk, der var anklagede paa Livet,[6]) og Polemon, der engang førte en Sag for en rig ung Mand mod et Honorar af 2 Talenter[7]) —, blev de meget benyttede til at tale vedkommende Bys Sag overfor Kejseren. Saaledes beretter Philostratos[8]) om Skopelianos, at han altid havde Held med sine mange Gesandtskaber til Kejseren; navnligt lykkedes det ham at faa et Decret af Domitian ophævet, der forbød Vindyrkning i Lilleasien, efter Foregivende paa Grund af de mange Spektakler, Vinen gav Anledning til, i Virkeligheden for at forhindre, at Korndyrkningen trængtes for stærkt tilbage af Vinproductionen. Polemon fik Hadrian, der hidtil havde protegeret Ephesos, saaledes omstemt til

[1]) II 27. [2]) I 22.

[3]) II 29. Da Angiverne klagede over hans Lemfældighed, svarede han: »det er bedre, at I lægger jer efter min Mildhed end jeg efter jeres Haardhed«, og da de gratulerede ham til en Sag, han havde vundet for Fiscus, udtalte han: »det er ikke min men jeres Sag at lægge Byer øde«.

[4]) II 24. [5]) I 19. [6]) I 21. [7]) I 22. [8]) I 21.

Gunst for Smyrna, at han bevilgede Byen 10 Mill. Drachmer til ny Havneanlæg og andre offenlige Byggeforetagender;[1]) Hadrian forstod at belønne fortjente Mænd, som Philostratos bemærker[2]) i Anledning af hans Beundring for en anden Sophist, der med Held talte Byzants' Sag hos ham. Polemon skulde paa sine ældre Dage atter paa Smyrnas Vegne gaa som Gesandt til Kejseren, men døde under Forberedelserne til Rejsen; da hans Stedfortrædere kom mindre heldigt fra deres Forsvar, spurgte Kejseren, om det ikke var Polemon, der skulde have ført Sagen, og om han ikke havde efterladt sig Manuscript til den Tale, han vilde have holdt; Processen blev udsat, til man kunde faa søgt efter Manuscriptet, det blev fundet og oplæst for Kejseren, og Smyrna vandt Sagen.[3]) Om Sophisten Heliodoros fortæller Philostratos[4]) som Exempel paa overraskende Held følgende. Han skulde sammen med en anden føre en Sag for sin Fødeby hos Caracalla; da hans Collega blev syg, og Modparten nægtede at afvente hans Helbredelse, tog Heliodoros mod sin Instrux Sagen paa sig alene og imponerede ved sin Dristighed Kejseren i den Grad, at han complimenterede ham i saa overdrevne Udtryk, at de tilstedeværende troede, han gjorde Nar ad ham, og først fik Vished for, at det var Alvor, da Kejseren tildelte ham og hans Børn Ridderrang. Da Heliodoros benyttede sig af Kejserens velvillige Stemning og dristede sig til at bede om Tilladelse til at holde et Foredrag for ham, gik Caracalla strax ind derpaa, opgav ham et Thema og gav ikke blot selv sit Bifald tilkjende men sendte ogsaa de Tilhørere, der ikke viste Begejstring nok, vrede Blikke. Heliodoros fik en høj iuridisk Stilling i Rom; efter Caracallas Død blev han relegeret, men fik senere sin Straf eftergivet. Mindre heldigt gik det den omtalte Alexandros, da han skulde tale for sin Hjemstavn Se-

[1]) I 25. [2]) I 24. [3]) I 25. [4]) II 32.

leukeia (i Kilikien); han beskyldtes for at give sig et yngre Udseende ved Toilettekunster, og da han tillod sig at formane den noget adspredte Kejser (det var Antoninus Pius) til at være opmærksom, bed denne ham af med den skarpe Bemærkning: »jeg er opmærksom og kjender dig godt nok; det er dig, der friserer dig, pudser dine Tænder, soignerer dine Negle og altid dufter af Parfume«.[1])

Gjennemgaaende viste Kejserne disse Rhetorer den største Interesse og Opmærksomhed og tilstod dem allehaande Privilegier. Polemon fik af Traian fri Rejse overalt i Riget, Hadrian gav ham en Plads i Museet i Alexandria, betalte uopfordret en Gjæld paa 200000 Drachmer, da Polemon under et Ophold i Rom blev krævet for den, og da Smyrnæerne klagede over, at Sophisten havde brugt en Del af Kejserens Pengegave til Byen til egen Fordel, afviste han Klagen med den lakoniske Bemærkning: »Polemon har overfor mig aflagt Regnskab for den Sum, jeg har skænket jer.« Da Hadrian indviede det pragtfulde Tempel for den olympiske Zeus, som han fuldførte, efterat det havde staaet ufuldendt i 560 Aar, bad han Polemon holde Festtalen.[2]) Selv Commodus, der ellers ikke udmærkede sig ved litteraire Interesser, viste den gamle Sophist Adrianos den Opmærksomhed paa hans Dødsleje at sende ham en Udnævnelse til kejserlig Secretair med en Undskyldning for, at det ikke var sket før.[3]) Marcus Aurelius var en interesseret og gavmild Tilhører ved den purunge Hermogenes' Foredrag.[4]) Denne Mand, af hvem vi har en god Lærebog i Rhetorik, som behersker Eftertiden og hos Byzantinerne nød kanonisk Anseelse, havde iøvrigt en krank Skæbne som saamange Vidunderbørn; han optraadte offenligt under stort Bifald i 15aars Alderen, mistede, da han naaede Mandsalderen, uden foregaaende Sygdom sine Evner

[1]) II 5. [2]) I 25. [3]) II 10. [4]) II 7.

og døde som en gammel Mand glemt og ringeagtet. Philostratos, som kun har 11 Linier tilovers for ham, bruger Halvdelen af dem til at referere en Smagløshed af ham i en Tale til Kejseren og to ondskabsfulde Vittigheder om ham, denne »Olding blandt Børn og Barn blandt Oldinge«, hvis Skæbne havde bevist Rigtigheden af det homeriske Udtryk »de vingede Ord«; Ordet var jo faldet af ham som fældede Fjer. Hermogenes' Lærebog nævner Philostratos ikke.

Denne Kejserens Holdning overfor Rhetoriken svarer ganske til Publicums. Byerne reves om de berømte Rhetorer for at drage den studerende Ungdom til sig. Da Skopelianos docerede i Smyrna, søgte det meget mindre Klazomenai at engagere ham, men han afviste Tilbudet med den stolte Erklæring: »Nattergalen synger ikke i Bur«.[1]) Da Herodes Atticus' Far havde hørt ham declamere extempore, hvad den unge Herodes endnu ikke havde vovet sig til, lod han Busterne af de ældre Rhetorer, der stod i hans Hus, stene, fordi de havde oplært hans Søn saa daarligt, og da denne derefter inspireret af Skopelianos holdt et privat Foredrag for sin Far i sin ny Lærers Manér, forærede denne i sin Glæde Sønnen 500 Talenter og Mesteren 15, hvortil Herodes føjede ligesaa mange. Lollianos fik rejst 2 Statuer i Athen af taknemlige Tilhørere.[2]) Da Adrianos optraadte i Rom, hørte selv Folk, der ikke forstod Græsk, med Begejstring denne »Nattergal« imponerede af hans Tungefærdighed og hans Tales rhythmiske Velklang; naar et Foredrag af ham blev annonceret (ved et dertil lejet Bud), forlod baade Senatorer og Riddere Theatret og styrtede hen for at høre ham. Hans Ligtale over Herodes Atticus, til hvis inderste Kreds han havde hørt, rørte Athen til Taarer,[3]) ligesom Marcus Aurelius brast i Graad ved Aristeides' Skildring af Jordskælvet i Smyrna.[4]) Med sydlandsk

[1]) I 21. [2]) I 23. [3]) I 21. [4]) II 9.

Livlighed afbrød Tilhørerne stadigt Taleren med Bifaldsklap, Bravoraab og smigrende Tilraab; da man tilraabte en Sophist »du ligner jo Polemon«, kvitterede han elegant med det homeriske Vers:[1]) »hvi sammenligner du mig med de udødelige.«[2]) Dette lydelige Bifald var en saadan Nødvendighed for Declamatoren, at Aristeides, da han skulde holde Foredrag for Marcus Aurelius, bad om, at hans Disciple maatte overvære Foredraget og have Lov til at »raabe og klappe, saameget de kunde«; Kejseren gav godmodigt sin Tilladelse, idet han angaaende Bifaldet med et Smil bemærkede: »det beror paa dig.«[3]) Philostratos undskylder med den erfarne Declamators Selverkjendelse en Sophists Uheld overfor Kejser Severus med den Bemærkning,[4]) at det let bringer en Taler, der kun er vant til Skolestuen, ud af Fatning, naar Tilhøreren ser streng ud, naar Bifaldet kommer trevent, og naar de Haandklap, han er vant til, udebliver; allerværst er det, naar han mærker, at Misundelse lurer paa ham mellem hans Publicum, »saadan Mistanke er Taage for hans Aand og Baand for hans Tunge«. Det laa da nær at sørge for en paalidelig Claque. I sin ondskabsfulde Satire »Rhetorlæreren«[5]) giver Lukian den begyndende Sophist følgende Raad: »Og lad saa dine Venner stadigt sidde paa Spring og kvittere for dine Middage ved at give dig en Haandsrækning, naar de mærker, at du er ved at kjøre fast, og skaffe dig Tid til at finde paa, hvad du vil sige, ved at afbryde dig med Bifaldsraab; for du

[1]) Odysseen XVI 187. [2]) II 27.

[3]) II 9. Fra 6. Aarh. har vi et Brev, hvori en beundrende Tilhører forsikrer en Rhetor om, at han selv og alle de andre Tilhørere med Stentorrøst fyldte Theatret med Bifaldsraab efter hvert Ord af den Ligtale, Rhetoren lige har holdt. »Das muss nett gewesen sein,« som Erw. Rohde siger (Griech. Roman S. 311[2]).

[4]) II 26.

[5]) Cap. 21. Satiren er ligesom »Lexiphanes« rimeligvis rettet mod den omtalte Polydeukes.

maa altid sørge for at have et Chor, der er paa din Side og synger med dig.« At man ogsaa kunde sikre sig Bifald ved andre Midler end Coteri og gode Middage, viser en Historie, Philostratos[1]) fortæller fra Polemons unge Dage. En rig ung Mand, der strøede sine Penge ud i Smyrna, bildte sig ind at være en stor Taler og tvang dem, han havde laant Penge, til at høre hans Foredrag; kun Polemon, der ogsaa var i hans Gjæld, vilde ikke betale denne Extrarente. Den unge Mand truede ham med at præsentere ham de forfaldne Vexler, og Polemons Slægtninge nødte ham saa til for at undgaa dette at overvære et Foredrag af sin Creditor; men da denne blev ved at tale i det uendelige og begik den ene Sprogbummert og Barbarisme efter den anden, kunde Polemon ikke holde det ud men sprang op midt under Foredraget og raabte: »Kom saa med Vexlerne«.

Naar alle større Byer og den romerske Administration viste Sophisterne saa megen Opmærksomhed, var Grunden for det første den, at disse havde i deres Haand, hvad Tiden forstod ved almindelig Dannelse. Foruden Veltalenhedens Theori og Praxis, der regnedes for en Hovedbestanddel af Dannelsen, havde Sophisterne efterhaanden draget ogsaa »Grammatik« (ɔ: Sprog- og Litteraturkundskab) og Philosophi ind under deres Omraade; Mænd som Herodes Atticus og hans Ven Favorinus arbejdede principmæssigt i den Retning. Behandlingen af de Themaer, hvormed Rhetorerne beskjæftigede sig i deres Undervisning, krævede nogen Indsigt i Philosophi, Historie og Mythologi, og for den sproglige Forms Skyld maatte ikke blot de anerkjendte Prosaforfattere men ogsaa den gamle Poesi studeres. En Sophist som Polydeukes forfattede som berørt et

[1]) I 25.

rent sprogligt Værk. Antipatros skrev Kejser Severus' Historie,[1]) og ogsaa af en anden Sophist nævner Philostratos[2]) et historisk Arbejde. I Modsætning til en Collega, der havde betegnet Tragødien som »Sophisternes Moder«, kaldte Hippodromos Homer deres Fader og anbefalede ogsaa Studiet af Archilochos; han skrev selv lyriske Digte.[3]) Men Hovedsagen var og blev den rhetoriske Declamation; alt det andet var kun Hjælpevidenskaber. En Mand som Aelian, hvis overfladiske og anekdotemæssige Polyhistori vi kjender gjennem hans bevarede Skrifter, roser Philostratos,[4]) fordi han ikke af Smigrere lod sig forlokke til at optræde som Sophist, da han indsaa, at hans Evner ikke gik i Retning af Declamation; hans atticistiske Sprog, som Philostratos yder overdreven Anerkjendelse, og hans øvrige Belæsthed kan ikke gjøre ham fortjent til Sophistnavnet.

Den rhetoriske Undervisning bestod dels i, at Disciplene holdt Foredrag over opgivne Emner, dels i Lærerens Mønsterdeclamationer. Om dens ydre Form giver, hvad Philostratos fortæller[5]) om sin egen Lærer Proklos, en lille Oplysning. For at undgaa, at Disciplene gjorde Nar og peb ad hinanden, »hvad der plejer at ske ved Sophisternes Undervisning«, blev de alle kaldt ind paa en Gang;[6]) Drengene med deres »Pædagoger« sad i Midten, de unge Mennesker for sig selv. Proklos selv holdt kun sjeldent indledende Foredrag; hans Mønsterdeclamationer var forberedte den foregaaende Dag. Til Supplering af Undervisningen stillede han sit Bibliothek til Raadighed for sine Tilhørere. Hans Honorar var kun 100 Drachmer en Gang for alle. I Spørgsmaalet om Honorar stillede

[1]) Philostratos II 24. [2]) II 4. [3]) II 27. [4]) II 31. [5]) II 21.
[6]) Drillerierne plejede altsaa at finde Sted udenfor Skolestuen, sagtens naar den, der havde været oppe, kom ud til de ventende.

Sophisterne sig højst forskjelligt. Aristeides fremhæver om sig selv, at han i Modsætning til de fleste ikke tog Honorar;[1]) Skopelianos satte Honoraret efter den enkeltes Formuesvilkaar;[2]) Damianos, der selv havde givet 10000 Drachmer for sin egen Uddannelse, eftergav fattige Disciple Skolepengene,[3]) og ogsaa om en anden Sophist fremhæves det,[4]) at han var let at komme tilrette med angaaende Betalingen. Derimod tog Lollianos, der sad inde med det kejserlige Professorat i Athen, højt Honorar baade for Undervisning og for Foredrag.[5]) Toppunktet naaede vel nok den pengegriske Polemon, der, da Herodes Atticus sendte ham 150000 Drachmer for hans Foredrag, afviste dem og først, da Herodes efter en Vens Mellemkomst lagde 100000 til, værdigedes at modtage dem, »som om det var en Gjæld, der tilbagebetaltes ham«;[6]) men Herodes havde ganske vist Penge nok. Det kejserlige Professorat var lønnet med 10000 Drachmer og var meget eftertragtet; det var noget usædvanligt, at Rhetoren Chrestos,[7]) da Athenienserne vilde bede Kejseren give ham det ved en Vacance, frabad sig det med de stolte Ord: »de 10000 gjør ikke Manden«; men han havde rigtignok som Privatlærer 100 betalende Elever. En anden Sophist, der beklædte det kejserlige Professorat i Rom, bebrejdede man, at han blev forlænge hængende ved Embedet.[8]) Det communale Professorat i Athen var lønnet med 6000 Drachmer.[9])

Men foruden Besørgelsen af den højere Undervisning havde Sophisterne en anden Virksomhed, at underholde Publicum med offenlige Foredrag, og i vore Kilder spiller den en meget mere fremtrædende Rolle; disse Foredrag var en Hovedbegivenhed i Provinslivets Ensformighed. Et saadant Foredrag indlededes

1) XLVI 143. 2) Philostratos I 21. 3) II 23. 4) II 19. 5) I 23. 6) I 25. 7) II 11. 8) II 33. 9) II 20.

sædvanligt med et Causeri,[1]) hvormed Taleren introducerede sig hos Publicum. Som Exempel kan anføres, at Markos fra Byzants engang causerede over Sophistens mangesidige Kunst, som han sammenlignede med Regnbuen: »den, der ser Regnbuen som *en* Farve, ser ikke paa den med den rette Beundring; det gjør først den, der har faaet Øjet op for, hvor mange Farver den er sammensat af«.[2]) Den videre Udførelse af Sammenligningen kan man let forestille sig. Om en enkelt Sophist hedder det,[3]) at han ringeagtede dette Causeri som barnagtigt, — fordi det ikke laa for ham, medens hans Declamationer var fortræffelige. Efter denne Indledning fulgte saa det egenlige Foredrag, hvis Emne kunde være højst forskjelligt. Ofte hentes det fra Historien: Lakedaimonierne forhandler om, hvorvidt Sparta skal befæstes eller ej,[4]) Demosthenes fremstiller sig for Raadet efter Slaget ved Chaironeia,[5]) Xenophon ønsker at dø med Sokrates,[6]) osv. I denne Genre udmærkede Polemon sig særligt.[7]) Da en Sophist engang havde valgt følgende Thema: Thebanerne anklager Messenierne for Utaknemlighed,[8]) fordi de ikke har villet modtage de flygtede Thebanere efter Thebens Ødelæggelse ved Alexander den Store, blev der indvendt imod ham, at den forudsatte Retsforhandling var uden Interesse; saalænge Alexander levede, vilde ingen vove at dømme Messenierne, hvis han var død, var deres Domfældelse givet paa Forhaand; men Philostratos[9]) forsvarer Taleren med, at han vilde lade Messenierne føre deres og hele Grækenlands Frygt for Alexander i Marken som Undskyldning. Man kunde ogsaa som Thema vælge en berømt Retssag, hvori Indlæggene forelaa i Litteraturen, f. Ex. Demosthenes' Angreb paa

[1]) διάλεξις; Foredraget selv hedder μελέτη.
[2]) Philostratos I 24. [3]) II 4. [4]) I 20. [5]) I 21. [6]) I 25. [7]) Smst.
[8]) Epaminondas havde i sin Tid ført de fordrevne Messeniere tilbage.
[9]) II 15.

Leptines;[1]) Kunsten bestod da i at sige det samme paa en anden Maade eller finde ny Argumenter. Endeligt kunde man fingere ny og curieuse Situationer og Retstilfælde, der kunde give Anledning til subtile Discussioner for og imod. Meget kunstigt er saaledes det af Antiochos behandlede Emne:[2]) en ung Pige er blevet voldtaget og har faaet Voldsmanden dømt fra Livet; hun faar et Barn som Følge af Voldtægten; de to Bedstefædre fører Proces om, hvem der skal tage sig af dette Barn. Samme Mand har ogsaa engang med philosophiske og theologiske Grunde forsvaret Kretenserne mod en fingeret Anklage for Gudsbespottelse baseret paa, at de viste Zeus' Grav frem. Dette Declamationsnummer roser Philostratos meget; han noterer ogsaa for de fleste af de Sophister, han omtaler, enkelte Sætninger og Perioder som Prøver paa deres Stil og Manér. Alle de nævnte Arter af Declamationer er os iøvrigt tilstrækkeligt bekjendte gjennem de i Litteraturen bevarede Exempler af forskjellige Forfattere, ogsaa fra denne Periode. Ogsaa om Foredragsmaaden giver Philostratos endel Oplysninger. Man lagde megen Vægt paa Ordenes rhythmiske Sammenstilling; Philostratos anfører oftere[3]) Prøver af Foredrag for at demonstrere de forskjellige Sophisters Behandling af Rhythmen, og hos enkelte dadler han deres Mangel paa Rhythme, saaledes hos en Elev af Polydeukes, hvis daarlige Undervisning havde gjort Eleven mat og kraftesløs baade i Tanker og Rhythmik;[4]) en anden Sophist[5]) henvises til kun at undervise Begyndere, fordi hans Foredrag er urhythmisk. Paa den anden Side maatte Talen ikke udarte til Vers; om en vis Apollonios hedder det,[6]) at han skadede sit Foredrags Værdighed ved at gjøre det for metrisk; men Philostratos viser dog ved en Prøve,

[1]) I 22. Af Aristeides har vi 2 Taler (LIII—IV) for og imod i denne Sag.

[2]) II 4. [3]) F. Ex. II 8. [4]) II 24. [5]) II 22. [6]) II 20.

at han ogsaa anvendte en værdigere Rhythmik. Derimod hedder det om Adrianos,[1]) at han gjorde stor Lykke i Rom ved sin Rhythmik »baade i Prosa og Sang«. Den stærke Rhythmiseren førte nemlig til, at ogsaa Stemmen moduleredes systematisk; naar denne »Syngen« overdreves, dadles det skarpt; saaledes erklæres[2]) Varos fra Laodikeia for aldeles uværdig til saameget som at nævnes — »de, der nævner ham, skal selv anses for uværdige til at nævnes« —, ikke blot fordi han talte dumt og banalt, men ogsaa fordi han misbrugte sin gode Stemme til et syngende Foredrag, »som man kunde danse uanstændige Danse efter.« Det var denne Syngen, Atticisterne (som det ovenfor er sagt om Isaios) stadigt lige fra Ciceros Tid bebrejdede de asianske Talere; hvad der menes dermed, vil, som man rigtigt har bemærket,[3]) være enhver klart, der har hørt en italiensk Bodsprædicant eller overhovedet en Kunsttaler i et romansk Sprog. Saadanne sydlandske Talere kan ogsaa give en Forestilling om Sophisternes kraftige Gesticulation og Mimik. Om Polemon fortalte Herodes Atticus,[4]) at han paa Foredragets Højdepunkter ofte sprang op fra Stolen, og naar han havde formet en særligt vel afrundet Periode, sluttede han den af med et Smil, der skulde antyde, at saadanne Kunststykker var ham en Leg; det minder om Danserindernes Balletsmil efter en vanskelig Pirouette og maa ligesom dette have virket som et kraftigt *vos plaudite*. Skopelianos plejede at slaa sig paa Laaret »for at sætte Liv i sig selv og Tilhørerne«.[5]) Hos Sophisten Alexandros fremhæver Philostratos[6]) hans lange bevægelige Fingre, der var velegnede til at styre »Talens Tømme«.

[1]) II 10.
[2]) II 28 (han maa nøjes med 4 Linier Grovheder).
[3]) Norden, Die antike Kunstprosa II S. 859. Om Gesticulationen E. Rohde, Griech. Roman S. 313 Anm. 4.
[4]) Philostratos I 25. [5]) I 21. [6]) II 5.

Lukian[1]) anbefaler ogsaa ironisk Novicen ikke at spare paa Ak- og Ve-Raab, at slaa sig paa Laaret, at skrige af fuld Hals, harke efter hver Sætning og gaa frem og tilbage og vrikke med Rumpen. Derimod roser Aristeides[2]) sig af, at han aldrig har gjort en Haandbevægelse eller en Trækning med Læberne udover det passende.

Toppunktet af Rhetorens Kunst, hvortil næsten alle søgte at naa op, var Improvisationen, den Færdighed paa staaende Fod at kunne holde et Foredrag om et hvilketsomhelst Emne, som Publicum opgav en. Lukian giver ogsaa herom sin unge Rhetor gode Raad;[3]) han skal samle sig et Forraad af Floskler ved at læse ikke den ugratieuse Demosthenes eller den fade Platon men de sidste Dages Talere og mærke sig deres Themata; naar Publicum saa stiller sine Forslag, skal han søge at afværge alle vanskelige Emner ved at rynke paa Næsen ad dem og erklære dem for barnagtige og trivielle, men saasnart Publicum har valgt, skal han øjeblikkelig snakke løs, alt hvad der kommer ham paa hans »utidige Tunge«, Ordenen er ligegyldig, han kan godt »anbringe Gamacherne paa Panden og Hjælmen paa Skinnebenet«, snakke om Indien og Ekbatana, naar Emnet er en Retssag i Athen, blot ikke gjøre nogen Pause men snakke i et væk; og saa dygtigt med Heltene fra Marathon, med Salamis og Plataiai, Solen, der skjules af Medernes Pile, »Athos, der sejler,«[4]) Xerxes, der løber sin Vej, det hele krydret med nogle attiske Gloser; de gjør altid godt, selvom de slet ikke passer til Lejligheden. At Aristeides ikke improviserede, kan Philostratos[5]) kun forklare sig af, at hans Evner ikke slog til; derfor slog han sig paa den nøjagtige Udarbejdelse, »tyggede istedenfor at spise«; han

[1]) Rhet. didasc. 19. [2]) LXIX 395. [3]) Rhet. didasc. 17—18.

[4]) Der sigtes til Xerxes' Canal. De her nævnte Emner anfører Philostratos oftere som virkeligt behandlede.

[5]) II 9.

manglede den »flydende Tunge«, som Improvisation kræver, saa det er intet Under, at han i sine Taler lader haant om denne Færdighed, som han dog, efter hvad man sagde, i Hemmelighed arbejdede paa at opnaa.

Denne Extemporeren, som jo var ret risicabel, maatte aabenbart friste til allehaande Humbug. Lukian[1]) anfører da ogsaa et Tilfælde, hvor en Sophist mødte i Olympia med et indstuderet Foredrag, der var en møjsommeligt sammenstykket Cento af andre Rhetorers udgivne Declamationer; han fik en af sine Venner i Publicum til at forlange dette Emne, men Publicum mærkede Uraad, mange gjenkjendte de stjaalne Fjer og morede sig med højlydt under Foredraget at examinere hinanden i, hos hvem hver enkelt Phrase var stjaalen. Philostratos[2]) fortæller et lignende Uheld, der ramte den kilikiske Sophist Philagros i Athen. Han havde været saa uheldig, da han om Eftermiddagen efter sin Ankomst spadserede paa Torvet, at komme i Skænderi med en af Herodes Atticus' dygtigste Elever, hvem han forbød Adgang til det annoncerede Foredrag. Den unge Mand irriterede ham yderligere ved at spørge, hvem han var, og i Stridens Hede undslap der ham et vulgairt Ord. Hans Modpart, der fra Herodes' Skole kjendte sine Classikere, spurgte drillende, hos hvilken anerkjendt Forfatter det Ord stod, og Philagros havde den Frækhed at svare: »hos Philagros«; desuden gjorde han ondt værre ved i et Brev at bebrejde Herodes, at han ikke lærte sine Elever Høflighed. Herodes advarede ham ved at gjøre ham opmærksom paa, at han havde valgt en uheldig Indledning til sit Foredrag, og da han desuagtet optraadte, blev han modtaget med Uvillie af Publicum; hans Indledningsforedrag var usammenhængende og hypermoderne, og man opholdt sig over den Smagløshed, at han i sin Lovtale over Athen indflettede en Beklagelse over sin Kones nylige

[1]) Pseudologistes 5–6. [2]) II 8.

Død. Endnu værre gik det med det egenlige Foredrag. Herodes' Elever havde faaet opspurgt, at han brugte den Trafik at foredrage sine gamle Declamationer, somom han improviserede dem, og da man vidste, at han havde udgivet en særligt vellykket Tale, opgav de ham dens Emne at extemporere over; han gik i Fælden og »improviserede« sit gamle Foredrag, og hans Modstandere blamerede ham saa ved at læse det udgivne højt for Forsamlingen, mens han talte, og det nyttede ham ikke, at han under Publicums Latter raabte, at han vel havde Lov at bruge sit eget.

Ogsaa paa andre Maader indeholdt den høje litteraire og materielle Vurdering af Rhetoriken en Fare for Sophisternes kunstneriske og personlige Moral, og det kan ikke siges, at de i Almindelighed viste synderlig Modstandskraft overfor Fristelserne. Lukian [1]) betegner som Rhetorikens vigtigste Tilbehør Uvidenhed og Frækhed; undertiden behøves der ikke mere for at gjøre Lykke; men en broget Dragt, fint Undertøj, der lader Legemet skinne igjennem, elegant Fodtøj, en Bog i Haanden og et talrigt Følge af Disciple, naar man gaar ud, er heller ingen Skade til, og man maa passe paa at bære sin Kappe med Anstand og i sin Conversation indflette nogle sjeldne gamle Ord, det giver Anseelse hos Hoben; man kan ogsaa godt lave nogle selv, det gjør ikke noget, at de er barbariske og forkert dannede — bare fræk! Er Publicum trægt med Bifald, saa skæld det ud; rejser nogen sig for at gaa, saa tilraab ham en kategorisk Befaling til at sætte sig ned; begynd med lidt billig Lærdom om den troianske Krig og Syndfloden paa Deukalions Tid og gaa saa over til Nutiden; der er saamænd ingen, der mærker Manglen paa Sammenhæng, og er der nogen, tier de nok stille af Velopdragenhed; i værste Fald kan du jo fremstille Kritikerne som talende af pur Misundelse; men de fleste

[1]) Rhet. didasc. 15—17.

vil sikkert lade sig imponere af dit Ydre, din Stemme, dine fine Klæder, din Stoltseren — og dine attiske Gloser; naar de tillige ser dig svede og være aandeløs af Anstrengelse, kan de ikke undgaa at betages af en saadan Veltalenhedens Mester.[1])

Naturligvis er Lukians Skildring rigeligt ondskabsfuld, og det er forstaaeligt, at en saa farlig Renegat ikke har faaet Plads mellem de Sophister, Philostratos skildrer, hvad hans tidligere Virksomhed som Rhetor ellers gjør ham ligesaa værdig til som adskillige af de optagne. Men selvom vi maa regne med nogen Overdrivelse, foreligger der dog fra anden Side, ogsaa hos Philostratos, Træk nok, der viser Satirens Berettigelse paa væsenlige Punkter; der var dem, hvis pompeuse Optræden smager stærkt af Reclame, selvom deres Luxus maalt med en Nutidsalen er ret uskyldig. Polemon yndede saaledes paa sine Rejser at optræde med stort Følge, Pakæsler, Heste, Slaver og Jagthunde; selv kørte han med ædle Heste med sølvbeslaaet Seletøj. Philostratos[2]) finder det uberettiget, at man bebrejdede ham dette Optog, der kun kunde udbrede Smyrnas Ry (der docerede han), men bekræfter jo netop derved Beskyldningen for Reclame, der dog vel i første Linie kom Polemon selv tilgode. Charakteristisk er ogsaa den Ytring af ham, da han saa en Sophist kjøbe Pølser og Sardeller og anden billig Mad: »Kjære, med den Forplejning kan man ikke med Held give Dareios' og Xerxes' Overmod«; han var bedre vant. Ogsaa Adrianos[3]) udmærkede sig ved fine Klæder, mange kostbare Stene og Sølvseletøj; naar han havde holdt Foredrag, ledsagedes han hjem af en beundrende Discipelskare, som Lukian anbefaler. Om samme Adrianos fortæller

[1]) Smst. 19—20.

[2]) I 25. Denne Luxus forklarer Polemons ovenfor omtalte Pengebegærlighed.

[3]) II 10.

Philostratos en Historie, som vidner om en vis Frækhed. En Elev forærede ham nogle Fisk og sendte ham dem paa et guldindlagt Sølvfad, som Budet skulde have med tilbage; men Adrianos, som syntes godt om det, takkede Giveren med disse Ord: »det var pænt af dig, at du ogsaa forærede mig de Fisk«. Philostratos vil forklare de som en Spøg, der skulde være en Paamindelse tilt en paaholden Elev, og siger, at denne siden fik sit Fad igjen. Mon?

Der forekommer ogsaa Exempler paa Sophister, hvis borgerlige Vandel gav Anledning til Kritik. Hvad Philostratos fortæller om sin Lærer Proklos,[1]) er temmelig uskyldigt; han havde en vanartet Søn, der kun interesserede sig for Hane- og Vagtelkampe, Væddeløb og Hunde, og istedenfor at irettesætte ham deltog han i hans mondaine Liv med den Begrundelse: »han vil hurtigere forandre sig ved at more sig med gamle end med jævnaldrende«. Efter at have mistet baade Sønnen og sin Kone kom han trods sin høje Alder i Kløerne paa en Concubine, hvis Luxus kostede ham mange Penge. Om Chrestos siger Philostratos,[2]) at han vel var noget hengiven til Drik, men det skadede ham ikke; selv naar han havde sviret til Hanegal, kunde han sætte sig til sit Arbejde og opsætte Søvnen til senere paa Dagen. Han omtaler ogsaa en Sophist[3]) som Gourmand og Fraadser, men med den Tilføjelse, at han ikke havde nogen Men deraf i nogen Henseende. Mindre tiltalende er det Billede, Philostratos[4]) giver af Polemons Sønnedattersøn Hermokrates. At han efter Faderens Død levede i uforsonligt Fjendskab med sin Mor, der end ikke ofrede ham en Taare, da han døde nogle og tyve Aar gammel, skal efter Philostratos være Moderens Skyld (hun havde ladet sig forføre af en Slave); men Philostratos kan ikke frikjende ham for at have forødt sin betydelige Fædrearv paa

[1]) II 21. [2]) II 11. [3]) II 26. [4]) II 25.

Drik og Svir sammen med en Flok uværdige Venner. Da den var sat overstyr, aabnede der sig Udsigt for ham til at gjøre et rigt Parti, idet Sophisten Antipatros, der var bleven kejserlig Secretair, tilbød ham sin Datter, som ganske vist var meget grim. I Begyndelsen erklærede Hermokrates stolt, at han ikke vilde »være Træl af en stor Medgift og en opblæst Svigerfar«, skjønt hans Slægtninge pressede paa og paapegede Fordelene ved Partiet; men tilsidst maatte han bide i det sure Æble, da selve Kejser Severus lod ham kalde og forlovede ham med Secretairdatteren. Da en Slægtning spurgte Hermokrates, naar han vilde fejre »Afsløringsfesten«,[1]) svarede han med en uforskammet Vittighed, at, saadan som hans Brud saa ud, var han mere oplagt til at fejre en Tilsløringsfest, og efter kort Tids Forløb hævede han Ægteskabet. Denne Ægteskabshistorie i Forbindelse med Philostratos' Fremhæven af hans smukke Ydre — »som en Ephebstatue« — og den Betydning, det og hans frejdige Fremtræden overfor Publicum havde for den Lykke, den purunge velbegavede Mand gjorde som Taler, bringer Lukians drastiske Anvisninger[2]) i Erindring; den unge Rhetor skal prale med sine Erobringer, virkelige eller opdigtede, det er ligegyldigt, og lade Folk se de *billets doux*, som han modtager fra gifte Koner; han maa gjøre Fordring paa at gjælde for en Skønhed efterstræbt af alle Damer (og Mandfolk med), selvom han er langskægget og skaldet; det giver Anseelse for hans Haandtering, naar Folk faar den Forestilling, at hans Veltalenheds Ry vinder ham alle Hjerter og endog er naaet til Fruerstuen. Beskyldningen for kønslige Udskejelser af alle mulige Slags retter Lukian i »Pseudologistes«[3]) mod en bestemt Person, en Rhetor Timarchos, som Philostratos

[1]) Den holdtes, naar Bruden første Gang viste sig uden Jomfrusløret.

[2]) Rhet. didasc. 23. [3]) 18 ff.

ikke kjendes ved. Om Sophisten Apollonios fra Naukratis siger Philostratos,[1]) at han var »umoralsk i erotiske Anliggender« og havde en uægte Søn med en gift Kone. Da man bebrejdede denne Søn, der ogsaa var Rhetor, at han efterlignede Faderens daarlige asianske Manér, svarede han: »Loven tillader mig dog vel at bruge min Fædrenearv,« men maatte finde sig i den skarpe Tilrettevisning: »Ja, det tillader den, men kun legitime Sønner«.

At Sophisternes Ydre har spillet en stor Rolle, fremgaar ogsaa af Philostratos' jævnlige Bemærkninger derom. Alexandros med de lange bevægelige Fingre beskriver han saaledes:[2]) »han var guddommelig af Ydre og af opsigtsvækkende Skjønhed, havde et krøllet og passende langt Skæg, store smægtende Øjne, velformet Næse og skinnende hvide Tænder«. Om Hippodromos hedder det,[3]) at han vel forsømte sit Ydre, men at hans fyrige Øjne og livlige Blik dog røbede ham som en Gentleman; paa det erkjendte Sophisten og Physiognomen Megistias ham som en Collega, da Hippodromos engang i Smyrna ukjendt dumpede ind til ham i en Undervisningstime og optraadte saa underligt, at han først gjorde Indtrykket af ikke at være rigtig i Hovedet. Betegnende er, hvad der fortælles[4]) om Aristokles. Han var først Philosoph, sørgede ikke for sit Udseende og gik smudsigt klædt; men da han gik over til Rhetoriken, lagde han Vægt paa Elegance og dyrkede Musik og Theater. Ved en Improvisation af Polemon[5]) indfandt der sig engang en Person, hvis Haar og Skæg var mere uplejet, end det »efter den almindelige Mening anstod sig en dannet Mand«; Tilhørerne, som havde faaet Nys om, at det var Sophisten Markos fra Byzants, ventede, at han vilde opgive Themaet til Improvisationen, og holdt sig derfor tilbage; Polemon mærkede det og tilraabte ærgerlig Publicum:

[1]) II 19. [2]) II 5. [3]) II 27. [4]) II 3. [5]) I 24.

»hvorfor vender I Øjnene mod den Bondekarl, han kan da ikke opgive et Thema«; saa rejste Markos sig og tilbød baade at opgive et Thema og selv at holde et Foredrag, hvorefter Polemon, der kjendte ham paa hans doriske Dialekt, holdt en smuk Tale til ham, og det hele endte med gjensidig Beundring. Samme Polemon har i sin Physiognomonik[1]) givet en nærgaaende Skildring af sin Fjende Favorinus' Ydre — han nævner ikke hans Navn, men Adressen er ikke til at tage fejl af —, som efter physiognomiske Regler vidnede om Usædelighed og alle mulige slette Egenskaber.

Polemon er idethele en Type paa mange af Sophisternes Skavanker, tildels maaske kun, fordi Philostratos' Biographi af ham[2]) er særligt detailleret. Et særligt Afsnit er helliget hans Indbildskhed og Hovmod; »han optraadte overfor Byer som den overlegne, overfor Magthavere som den ikke-undergivne, overfor Guder som Ligemand,« siger Philostratos og belægger det med Exempler. Ved sin første Optræden i Athen introducerede han sig ikke, som det ellers var Skik, med en Lovtale over Athen eller en Anbefaling af sin Kunst; hans første Ord var: »Det hedder sig, at I Atheniensere forstaar at bedømme Veltalenhed; det vil jeg nu erfare.« Overfor en bosporansk Fyrste, der kom til Smyrna for at høre ham, var han saa stor paa det, at han intet Foredrag vilde holde for ham, før Fyrsten personlig aflagde ham et Besøg — og bød ham et Honorar paa 60000 Drachmer. Han led af Gigt og søgte derfor Asklepios' Hjælp; da Guden aabenbarede sig for ham og forbød ham at drikke koldt Vand, svarede han: »Men kjære, det er da ingen Oxe, du curerer paa.« Charakteristisk for begge Parter er hans Sammenstød med Antoninus Pius. Som Thronfølger

[1]) Förster, Scriptores physiognomonici I p. 160 ff. Den er bevaret i arabisk Oversættelse.

[2]) I 25.

kom denne i sin Egenskab af Statholder i Lilleasien til Smyrna, og under Polemons Fraværelse anviste Staden ham Bolig i Polemons Hus, formodenligt som det mest standsmæssige, man havde til Raadighed. Da Polemon ved Nattetid kom tilbage fra sin Rejse, beklagede han sig højlydt over at være spærret ude fra sin Ejendom og tvang Antoninus til paa Stedet at flytte ud. Hadrian fik det at vide, men sagde ingenting; for at dække Polemon overfor hans Bysbørn skrev han endog i sit Testamente, hvori han betænkte Smyrna rigeligt, at han gjorde det efter at have raadført sig med Polemon. Han fik ogsaa en Forsoning bragt istand mellem ham og Antoninus, men denne glemte dog aldrig helt Historien; da Polemon besøgte ham i Rom, gav han Ordre til at anvise ham et Kvarter, som »ingen maatte jage ham ud af«, og til en Skuespiller, som Polemon havde vist bort fra Olympia, og som appellerede til Kejseren, sagde denne efter at have faaet oplyst, at Bortvisningen var sket ved Middagstid: »Mig viste han bort ved Midnat, og jeg appellerede ikke.« Det theatralske, der let blev hængende ved Sophisterne, træder stærkt frem hos Polemon. Af de forskjellige Versioner om hans Død og Begravelse anser Philostratos den for den paalideligste, hvorefter han ældet og syg lod sig levende begrave og efter at være lagt i Graven tilraabte sine Venner: »Luk til, luk til, lad ikke Solen se mig taus,« og da de grædende besvor ham om at opgive sit Forsæt at dø, svarede han: »Ja giv mig et Legeme, saa skal jeg holde Foredrag;« selv hans af Gigten forkalkede Ledemod gav ham Lejlighed til en vel tourneret Phrase i et Brev til Herodes: »Jeg skal spise og har ingen Hænder, jeg skal gaa og har ingen Fødder, jeg skal have Smerter, saa har jeg baade Hænder og Fødder;« Lægerne, der behandlede ham, opfordrede han til at grave og skære i »Polemons Stenbrud«. Sit Hovmod (som Philostratos halvt beundrende

kalder »Storsind« ɔ: Selvfølelse) skal han have lært af Lægen og Philosophen Timokrates, som var saa hidsig, at hans Haar og Skæg strittede som en Løvemanke, naar han kom i Affect, og havde en skarp Tunge. Da Timokrates angreb Skopelianos og bl. a. beskyldte ham for at lade Haarene paa Kroppen fjerne ved kunstige Midler — dette Tegn paa Yppighed anbefaler Lukian ogsaa sin unge Elev som et Middel til at gjøre Lykke[1]) —, gav det Anledning til, at Studenterne i Smyrna delte sig i to Lejre. Polemon tog Timokrates' Parti, hvem han ærede som »sin Tunges Fader« og havde saa megen Respect for, at han overfor ham ydmygt »som en uartig Skoledreng, der frygter Prygl af sin Lærer,« gjorde Undskyldning for sit Angreb paa hans philosophiske Collega Favorinus.

Men Polemons Indbildskhed og Forfængelighed er ingenlunde enestaaende. Da Adrianos, som var fra Tyros, optraadte i Athen, begyndte han med at sige: »Atter kommer Litteraturen fra Phoinikien«,[2]) en Hentydning til, at Grækerne havde modtaget Bogstavskriften fra Phoinikerne. Aristeides[3]) betegner indirecte gjennem sine Medborgeres Mund sig selv som »Hellenernes Ypperste«, og blandt de Sprikvorter, som Lukian[4]) anbefaler at slaa om sig med i Samtale, er ogsaa disse: »hvad er Demosthenes i Sammenligning med mig!«, »kan jeg maaske ikke tage det op med mere end *en* af de gamle paa en Gang!« Den hidsige Philagros drev sin Ringeagt for Publicum saa vidt, at han engang gav en Tilhører, der var ved at falde isøvn, en paa Øret.[5]) At Sophisternes Hovmod ikke bøjede sig selv for meget fornemme Folk, har vi lige set et Exempel paa; det veg end ikke tilbage for Kejseren selv, og den Risico, der var forbunden dermed, kaster et forsonende Skær over Indbildskheden. Naar den unge Hermokrates[6]) afviser Kejserens Tilbud om en Gunst-

[1]) Rhet. didasc. 23. [2]) II 10. [3]) LI 422. [4]) Rhet. didasc. 21. [5]) Philostratos II 8. [6]) II 25

bevisning med at erklære, at hvad Kejseren plejer at give (Skattefrihed, Rang o. l.), det har han allerede som Arv fra sin Bedstefar, derimod vil han gjerne have noget af den sjeldne og kostbare arabiske Røgelse, da Asklepios har befalet ham for sin Sundheds Skyld at spise Agerhøns røgede med dette udsøgte Stof —, saa forekommer det en lidt flabet. Men naar Antipatros, der havde været Lærer for Caracalla og Geta, efter dennes Mord vover at sende hans Morder Caracalla en Sørgetale, hvori han klagede over at have mistet sit ene Øje og sin ene Haand og over, at de, han havde opdraget til at beskytte hinanden, løftede Dolken mod hinanden, saa kan man ikke nægte ham sin Sympathi, skjønt Philostratos[1]) ryster paa Hovedet ad ham. Det vidner ogsaa om et ikke ringe Mod, at Hippodromos[2]) som Leder af de pythiske Lege gav en Skuespiller fra Byzants Prisen, medens Kampdommerne mod deres Overbevisning vilde nægte ham den af Frygt for at støde Kejseren, fordi der netop var Uroligheder i Byzants. Da Sagen blev appelleret, gav Kejseren (Severus) forøvrigt Hippodromos Ret. Om sin Navne og Slægtning Philostratos fra Lemnos fortæller Philostratos,[3]) at han engang traf Aelianus med en Tale i Haanden, som han var meget stolt af at have skrevet mod det »Fruentimmer«, der lige var styrtet fra Thronen (Heliogabal); Philostratos lagde en Dæmper paa hans Selvglæde med den træffende Bemærkning: »jeg vilde have beundret dig, hvis du havde skrevet den Tale, mens han levede.«

En stærkt fremtrædende og fra Haandteringen uadskillelig Mislighed er den indbyrdes Skinsyge, som fulgte med Sophisternes Bejlen til Publicums Gunst; den betød jo ogsaa materielle Fordele, der kun var de færreste ligegyldige, men nok saa stor Rolle derved

---

[1]) II 24. [2]) II 27. [3]) II 31.

spillede vistnok den personlige Forfængelighed. Denne Rivaliseren førte for det første til en skarp og smaalig Kritik af Collegers og Medbejleres Præstationer. Som »det vigtigste og for ens Anseelse nødvendigste« indskærper Lukian[1]) Haanen af alle andre Rhetorer; hvis en taler godt, skal man antyde, at det er Plagiat; hos en middelmaadig Taler kan man let finde noget at kritisere. Overværer man et Foredrag, skal man indfinde sig efter alle de andre; det vækker Opsigt. Man skal være yderst sparsom med sit Bifald; den meste Tid skal man smile haanligt og lægge for Dagen, hvor utilfreds man er med Foredraget; naar det er sluttet, skal man forvirre Tilhørerne ved en tvetydig Ros. Philostratos' Charakteristiker afspejler denne collegiale Kritik, og i sin krasseste Form foreligger den i Lukians anførte Pasquiller. Af disse er »Pseudologistes« foranlediget ved, at Timarchos har angrebet Lukian for at have brugt et forkert Ord; Lukian paaviser triumpherende, at Ordet er godt gammelt attisk, og at det er en ren Skandale, at hans Modpart ikke har kjendt det.[2]) Polydeukes, som Lukian angriber i de to andre, var ogsaa ellers Gjenstand for Spot; en Collega kaldte hans barnagtige Foredrag »Tantalos' Haver« (ɔ: at høre dem var som at række Tungen ud af Vinduet).[3]) End ikke en forfejlet Gestus undgik Opmærksomhed; om en Mand, der kom til at pege nedad, da han sagde »o Zeus«, og opad ved Ordene »o Jord«, sagde Polemon,[4]) at han begik »Sprogbommerter med Haanden«. Den kappadokiske Rhetor Pausanias, en dygtig Elev af Herodes Atticus, bebrejdede man hans provinsielle

[1]) Rhet. didasc. 22.

[2]) Det drejer sig om Ordet ἀποφράς, der egenligt bruges om en Dag, hvor der ingen Rettergang holdes; Lukian havde brugt det om Timarchos, og denne meget usædvanlige Brug kan belægges fra den attiske Komødie.

[3]) II 14. [4]) I 25.

Udtale, der negligerede Vocalernes Quantitet; man kaldte ham en daarlig Kok, der ved slet Servering ødelagde gode Ingredienser.[1]) Skole-Ondskabsfuldheden skaffede sig overhovedet Luft i spottende Øgenavne; en Sophist med en lang rød Næse hed »Storken«,[2]) en anden hed »Marathon«, fordi han ved enhver Lejlighed anbragte Heltene fra Marathon (eller maaske blot, fordi han havde ladet sig optage i det Sogn);[3]) Alexandros kaldtes almindeligt »Ler-Platon«, og en af Herodes' Elever sagde efter et Foredrag af ham, at Leret havde han fundet, men Platon havde han forgæves søgt.[4]) Secundus, som var Søn af en Tømmermand, havde Øgenavnet »Træpløkken«, og da han concurrerede med sin fordums Elev Herodes Atticus, anvendte denne imod ham et bekjendt Vers af Hesiodos[5]) om Brødnid med en lille Ændring: »Pottemager er nidsk paa Pottemager og Tømmermand paa Rhetor«. Da han døde som en gammel Mand, ofrede Herodes dog sin gamle Lærer en Taare og en Ligtale.[6]) Lukian[7]) har en hel Liste over de lidet smigrende Tilnavne, Timarchos er bleven beæret med i de Byer, hvor han er optraadt.

Især var naturligvis de Sophister, der havde opnaaet de eftertragtede faste Stillinger, udsatte for Misundelse. Herakleides blev fortrængt fra Professoratet i Athen af sin Rival Apollonios fra Naukratis.[8]) Mod Aspasios, der var bleven kejserlig Secretair, skrev Philostratos fra Lemnos en Piece, hvori han kritiserede hans Brevstil som altfor rhetorisk og uklar og derfor upassende for Kejseren. Denne Strid, som begyndte i Rom, forplantedes til Lilleasien ved to ubetydelige Rhetorer, af hvilke den ene holdt Foredrag omkring i Værtshusene mod at faa sin Vin betalt, den anden ved Intriger lagde an paa Lærestolen i Athen. Aspasios og

---

[1]) II 13. [2]) II 6. [3]) II 15. [4]) II 5.
[5]) Værker og Dage 25 (. . . og Tømmermand paa Tømmermand).
[6]) Philostr. I 26. [7]) Pseudologistes 27. [8]) Philostr. II 19; II 26.

Philostratos havde det ud af Striden, at den første lærte at improvisere for at kunne tage det op med Philostratos, medens denne af sin Rival lærte at beskære sin Veltalenheds Vildskud.[1]) Da Adrianos var Professor i Athen, blev der klaget til Kejseren over, at hans Undervisning var for »asiansk«; Marcus Aurelius fandt Sagen alvorlig nok til selv at ville undersøge den, da han var i Athen; han fandt Klagen ubegrundet og hædrede Sophisten med Gaver og Begunstigelser. Samme Adrianos paadrog sig en Anklage for Drab, fordi hans Elever havde ladet deres Slaver prygle en daarlig Person, der forfulgte Adrianos med Skældsord og Bagvaskelser, og Pryglene havde været saa voldsomme, at han døde deraf. Adrianos blev frikjendt, da det blev bevist, at han hverken selv havde lagt Haand paa Manden eller givet sine Slaver Ordre dertil; han havde hele Tiden fundet sig roligt i Angrebene, som han betegnede som »Bid af Væggelus«, og hele Athen bad for ham; desuden kunde han fremlægge en Lægeattest for, at den døde selv var Skyld i sin Død ved at have drukket for megen Vin, mens han laa syg efter Pryglene.[2]) Denne foragtelige Person, som ikke navngives, lod sig kjøbe ved Vin og Mad og Klæder eller Penge; han var paa Chrestos' Parti, som man senere, som omtalt, ønskede til Adrianos' Efterfølger, og som aabenbart har været hans Rival forinden. Den til Professoratet i Athen knyttede Fritagelse for Afgifter ophævede Kejser Caracalla af Fjendskab mod Rhetoren Philiskos, der i sin Tid havde opnaaet denne Stilling ved Hofcabaler, idet han havde vundet Enkekejserinden Julia Domnas lærde Omgivelser for sig. Af Ærgrelse herover behandlede Caracalla ham yderst uvenligt i en Retssag, som han førte for hans Domstol, afbrød ham hele Tiden og tilkjendegav sit Mishag ved alt, hvad

[1]) II 33. [2]) II 10.

han sagde og gjorde. Da Philiskos beraabte sig paa, at Kejseren selv havde givet ham Professoratet i Athen og dermed Frihed for Ydelser til Byen, raabte Caracalla: »Hverken du eller nogen anden Lærer er fri for Afgifter; det kunde aldrig falde mig ind at berøve Byerne deres Skatteydere for nogle smaa usle Talers Skyld«. Truslen gik forresten snart i Glemmebogen.[1])

Ogsaa nyopdukkende Stjerner vakte naturligvis deres ældre Collegers Misundelse. Rhetoren Dionysios fra Milet tilstod for en Ven, at det Ry, der gik af den unge Polemon, forstyrrede hans Nattero, og bad ham ærligt sige, hvilke Fortrin han fandt hos den ny Mand. Vennen var forsigtig nok til at henvise ham til selv med sin overlegne Sagkundskab at anstille en Sammenligning, hvad der netop var Lejlighed til, da Polemon skulde tale i en Retssag. Da Dionysios havde hørt ham, sagde han: »ja, han er en Athlet med Kræfter, men ikke fra Palæstra« (derimod fra Skolestuen). Polemon hævnede sig ved at indbyde ham til et Foredrag, og efter at have holdt det glimrende, gik han hen og satte Skulderen mod Dionysios som en Bryder, der udæsker sin Modstander, idet han spottende citerede et Vers af Anakreon: »fordum, ak fordum var Milesierne kraftige«.[2]) Hvor forsigtig man maatte være, kan man ogsaa se af, at Philostratos[3]) undslaar sig for nærmere at omtale 3 navngivne Sophister, deriblandt hans Navne fra Lemnos, fordi de er hans personlige Venner; hans Ord vilde mødes med Mistillid som partiske.

Et smukt Exempel paa Frihed for Misundelse gav derimod den oftere nævnte Hippodromos. Han blev angrebet med Grovheder af Philostratos' Lærer Proklos, og hans Tilhørere ventede, at han vilde betale med samme Mønt; istedet holdt han et Foredrag om, hvor

---

[1]) II 30. [2]) I 22. [3]) II 33 (Bogens Slutningsord).

smukt det var at tale godt om Folk. Da en ung Mand mellem hans Tilhørere, der tidligere havde været Elev af Herakleides, lidt tactløst priste denne i høje Toner, sagde Hippodromos: »den unge Mand er forelsket i sin Lærer; vi maa hjælpe ham med hans Kjærlighed; saa kan han vende hjem med den Profit at have lært, hvordan en Lovtale skal holdes,« og holdt saa et fortrinligt Foredrag til Herakleides' Ære.[1]) Overhovedet mangler der ikke Momenter, der kan forsone med de anførte unægtelige Skavanker.

For det første kan der ikke være Tvivl om, at de allerfleste Sophister nedlagde et meget flittigt Arbejde baade i deres Undervisning og i deres Foredragsvirksomhed; uden det var det umuligt at bestaa i den skarpe Concurrence og for den endnu skarpere Kritik, naar man da ikke besad ganske særligt blændende Evner. Polemon synes til en vis Grad at have skyet strængt Arbejde; at lære udenad var ham i den Grad imod, at han som en udsøgt Tortur for en grov Forbryder anbefalede at lade ham »lære de gamle Forfattere udenad«.[2]) Men ellers fremhæver Philostratos oftere, hvorledes Flid har compenseret mindre glimrende Anlæg; saaledes siger han[3]) om Herakleides, at han »mest af alle Sophister synes at have erhvervet sig Indsigt ved Arbejde, idet hans Evner var utilstrækkelige«. Han havde skrevet en »Lovtale over Arbejdet«, hvis Titel en ondskabsfuld Collega forvandlede til »Lovtale over Æslet« (eller »et Æsels Lovtale«)[4]) ved at slette det første Bogstav. En anden Sophist haanede ham som en dum Slider; men Philostratos roser hans jævne og klare Veltalenhed. Naar Lukian[5]) lader sin Rhetor forsikre Eleven om, at Fordannelse er unødvendig, i den Kunsts Haller kan man træde ind uden at tørre sine Fødder af, og selvom han ikke

[1]) II 27. [2]) I 25. [3]) II 26. [4]) πόνου ἐγκώμιον — ὄνου ἐγκώμιον. [5]) Rhet. didasc. 14—15.

kjender Bogstaver, skal han være udlært, før Sol gaar ned —, er der vel ingen, der vil tage ham alvorligt; han generaliserer, hvad der, Overdrivelsen fraregnet, maaske kan ramme en og anden Humbugmager. En saa fin og sikker Stilsans, som ogsaa Philostratos giver uforkastelige Vidnesbyrd om, kan ikke erhverves uden intensiv Flid og Studium. Philostratos haaner dem, der kan henføre et Værk til et forkert Forfatternavn uden at opdage, at det ikke stemmer med vedkommende Forfatters Rhythmer[1]) eller Stil.[2]) Adrianos kunde som Elev hos Herodes Atticus ikke blot charakterisere alle betydelige Sophisters Stil men directe eftergjøre den i extemporerede Declamationer.[3]) Graden af en Rhetors Atticisme bestemmes med den største Nøjagtighed; om en hedder det,[4]) at hans Atticisme sammenlignet med Herodes' var mere subtil end kraftig, om en anden,[5]) at hans Stil forholdt sig til Herodes' som en Tegning til et Maleri. Et fint Øre fandt Sproget i selve Athen smittet af de mange fremmede Studenters Jargon; kun ude paa Landet i det indre Attika taltes det endnu purt og uforfalsket.[6]) Adrianos bebrejdes det,[7]) at han undertiden faldt ud af Stilen, fordi han i altfor rigt Maal øste af den gamle Tragødies Diction.

For ikke at tale om de Træk af tiltalende Menneskeværdighed, som Philostratos dog ogsaa beretter ved Siden af de mange Naragtigheder — kjønt er saaledes Euodianos' Svar, da hans Venner ved hans Sygeseng i Rom spurgte ham, om han vilde begraves i Rom eller i Familiegraven hjemme i Smyrna: »Jeg vil ikke lade min Søn ene« (han var død og begravet i Rom)[8]) —, saa kan selv Forfængeligheden hos en Mand som Aristeides undertiden finde en værdig Stoltheds Tonefald; da man bebrejdede ham, at han saa sjeldent

[1]) I 22. [2]) I 24. [3]) II 10. [4]) II 3. [5]) II 11. [6]) II 1. [7]) II 10. [8]) II 16.

holdt Foredrag, svarer han:[1]) »Har man nogensinde hørt en Barber komme og sige: aa go'e Herre, tillad mig at barbere dem og klippe og pudse deres Negle, for det er nu min Haandtering; nej, har man Brug for ham eller en anden Haandværker, gaar man hen til ham eller lader ham kalde; naar man har havt Bud efter mig, har jeg altid været til Tjeneste«. Det lyder ogsaa ægte, naar han protesterer[2]) mod de moderne Rhetorers Profanering af Kunsten til Glæde for det udannede Publicum; lad Dansere og Gøglere om det; hvad man taaler af en Skøge, anstaar sig ikke derfor en anstændig Kvinde.

Selv de ofte noget fade Complimenter, hvormed Sophisterne regalerede hinanden, naar de var gode Venner, har saamænd ogsaa deres prisværdige Side; naar en Sophist,[3]) der var stolt af i sin pure Ungdom at have hørt Herodes Atticus, omtalte ham som sin »Herre og Mester«, »Hellenernes Tunge« og »Veltalenhedens Konge«, lyder det banalt, men det svarer virkeligt til Samtidens Vurdering af Herodes; og naar Polemon,[4]) der ellers var stor nok paa det, ved Overtagelsen af et vanskeligt Gesandtskab bad Skopelianos om at »laane hans Overtalelsesevne, ligesom Patroklos havde laant Achilleus' Vaaben«, er det virkeligt kjønt og aandrigt sagt og en behagelig Afvexling fra det meget Nid og Kævl, selvom det maaske ikke er mere end en elegant tourneret Compliment.

Overhovedet er det ikke vor Tid, der skal dømme for haardt om disse Mænd; deres værste Fejl deler den med dem, den overfladiske »almindelige Dannelse«, Nedværdigelsen af Videnskaben overfor det store Publicum, Afguderiet med Formen paa Indholdets Bekostning, den forskruede Jagen efter stilistiske Effecter.

[1]) LI 418 ff. [2]) L 414. [3]) Philostr. II 17. [4]) I 25.

Men paa Historiens Vægtskaal vil deres Lyder sikkert være tungere end deres Dyder; de var en Kræftskade paa den antike Litteratur, hvis ædlere Dele efterhaanden bukkede under for den uhelbredelige Sygdom.

Bd	Nr.	
8. (1898)	34.	*En antik Idyl.* Ved *J. L. Heiberg.* 0,40.
	35.	*Christopher Marlowe: Doktor Faustus.* Ved *A. Halling.* 0,65.
	36.	*Italiensk Kultur i Frankrig.* Af *William Rasmussen (Rannow).* 0,65.
	37.	*Guder og Helte.* Af *Edv. Lehmann.* 0,50.
9. (1899)	38.	*Præste- og munkefjendske Humanistdigte fra Renaissancetiden.* Ved *Fr. Moth.* 0,50.
	39.	*Den gamle attiske Komødies Frisprog.* Af *J. L. Heiberg.* 0,40.
	40.	*Fortællinger og Fabler af persiske Rammeværker.* Ved *Arthur Christensen.* 0,40.
	41.	*Samlende Kræfter i Sprogudviklingen.* Af *Marius Kristensen.* 0,50.
	42.	*Den gamle franske Farce.* Af *Oluf Thomsen.* 0,40.
10. (1900)	43.	*Theaterbilletter fra det gamle Athen.* Af *C. Jørgensen.* 0,40.
	44.	*Dionysos og hans Følge.* Af *P. Johansen.* 0,40.
	45.	*Det græske Helvede.* Af *J. L. Heiberg.* 0,50.
	46.	*Firdusi: Beschen og Menische.* Ved *Arthur Christensen.* 0,50.
	47.	*Platon og hans Forgjængere.* Af *Hans Ræder.* 0,50.
	48.	*Syv Oder af Pindar.* Oversatte af *Thor Lange.* Udsolgt.
11. (1901)	49.	*Sigvat Skjald Tordsson.* Af *Finnur Jónsson.* 0,40.
	50.	*Kvindetyper i Middelalderens religiøse Skuespil, særlig de engelske.* Af *Cathrine Carstensen.* 1,00.
	51.	*En tyrkisk Skyggekomedie.* Af *J. Østrup.* 0,25.
	52.	*Profeterne Joel, Mika, Habakuk, Nahum.* Af *A. C. Larsen.* 0,65.
12. (1902)	53.	*Indfødt og fremmed i Modersmaalet.* Af *Anker Jensen.* 0,65.
	54.	*De seks første Sange af Kalevala.* Ved *F. Ohrt.* 1,00.
	55.	*Orthia.* Af *Anton Thomsen.* 0,75.
	56.	*De to Brødre.* Oversat af *Henry Madsen.* 0,25.
13. (1903)	57.	*Dødsriger i nordisk Hedentro.* Af *O. Schoning.* 1,00.
	58.	*Ældre græsk Lyrik.* Oversat af *Thor Lange.* Udsolgt.
	59.	*Tyrkisk Folkepoesi.* Af *J. Østrup.* 0,25.
	60.	*Plautus' Menæchmi.* Oversat af *J. Th. Jensen.* 2. Oplag. 1,00.
	61.	*Fra Samanidernes Tid.* Af *Arthur Christensen.* 0,50.
14. (1904)	62.	*Merkur og Charon.* Dialog af *J. de Valdés.* Ved *E. Gigas.* 1,25.
	63.	*Bellmans Digtning og dens Indflydelse i Danmark.* Af *O. Schoning.* 1,00.
	64.	*Ægyptisk Lægekunst og Magi.* Af *Henry Madsen.* 0,85.
	65.	*Videnskabens Fællessprog.* Af *Vilh. Thomsen.* 0,65.
15. (1905)	66.	*Hofdigtning og Digterhoffer hos Perserne.* Af *Arthur Christensen.* 1,25.
	67.	*Platons Menon.* Ved *G. Rangel-Nielsen* og *H. Ræder.* 1,15.
	68.	*Gaston Paris.* Af *Kristoffer Nyrop.* 1,65.
16. (1906)	69.	*En græsk Forpost.* Af *J. L. Heiberg.* 0,75.
	70.	*Horats lyriske Digte i Udvalg.* Oversatte paa danske Vers af *Alfr. Glahn.* 1,25.
	71.	*David Hume: Religionens naturlige Oprindelse og Udvikling.* Ved *Cai Viale* og *Anton Thomsen.* Udsolgt.
17. (1907)	72.	*Timotheos: Perserne; den græske Nomospoesi.* Af *August Hertel.* 0,60.
	73.	*Platons Symposion.* Oversat af *Hans Ræder.* 1,75.
	74.	*Profeten Amos.* Oversat og forklaret af *A. C. Larsen.* 0,60.
	75.	*Romanen om Bahram Tschobin.* Et Rekonstruktionsforsøg af *Arthur Christensen.* 2,00.
18. (1908)	76.	*Komus af Milton.* Oversat af *Uffe Birkedal.* 0,90.
	77.	*Den ældste Atomlære.* Af *Ingeborg Hammer Jensen.* 3,25.
19. (1909)	78.	*Vergils Bucolica i Peder Jensen Roskildes Oversættelse.* Udgivet af *Viggo J. v. Holstein Rathlou.* 1,85.
	79.	*Tordenvåbenet i kultus og folketro.* Af *Chr. Blinkenberg.* 2,00.

Bd.	Nr.	
20. (1910)	80.	*Pindar som Digter og Menneske.* Af *A. B. Drachmann.* 0,60.
	81.	*Nationalfølelsen og sproget.* Af *Kr. Sandfeld Jensen.* 1,75.
	82.	*Nogle Bidrag til Enten—Eller's Tilblivelseshistorie.* Af *P. A. Heiberg.* 0,65.
	83.	*Prologen til Kanterborg-Historierne.* Af *Gotfred Chaucer.* Paa Dansk ved *Uffe Birkedal.* 0,75.
21. (1911)	84.	*Völu-spá.* Tolket af *Finnur Jónsson.* 0,90.
	85.	*Euripides: Ion.* Oversat af *Thor Lange.* 1,40.
	86.	*Platons Gorgias.* En kritisk Redegørelse for Tankegangen. Af *Georg Cohn.* 2,60.
22. (1912)	87.	*Udvalg af spansk Lyrik fra 16de og 17de Aarhundrede.* Oversat af *E. Gigas.* 1,65.
	88.	*Michelagniolos ufuldendte Arbejder.* Af *Martha Drachmann Bentzon.* 0,60.
	89.	*Thomas Hobbes: Grundlove.* Ved *Anton Thomsen.* 1,50.
23. (1913)	90.	*Af Chaucers og Langlands Digtning.* Paa Dansk ved *Uffe Birkedal.* 0,90.
	91.	*Stat og Borger i det gamle Babylonien.* Af *C. W. Westrup.* 0,90.
	92.	*Renaissancestudier.* Af *Martha Drachmann Bentzon.* 2,00.
	93.	*Sokrates Udvikling.* Af *J. L. Heiberg.* 0,50.
24. (1914)	94.	*Aischylos' Perserdrama som historisk Kildeskrift.* Af *Ove Jørgensen.* 0,90.
	95.	*Skotsk Litteratur i det 17. og 18. Aarhundrede indtil Burns's Optræden.* Af *Elisabeth Westergaard.* 1,40.
	96.	*Petronius: Trimalchios Middag.* Paa Dansk ved *Knud Schwanenflügel.* 1,00.
	97.	*Rasmus Bartholins Tale om det danske Sprog.* Oversat fra Latin ved *C. Behrend.* 0,50.
25. (1915)	98.	*To romerske Kejserindeprofiler.* Af *Frederik Poulsen.* 1,00.
	99.	*Profeterne Obadja og Sefanja og Klagesangene.* Oversatte og forklarede af *A. C. Larsen.* 0,85.
	100.	*Aischylos: Eumeniderne.* Oversat af *Thor Lange.* 0,85.
	101.	*Abu-L-Maali: Fremstilling af Religionerne.* Oversat af *Arthur Christensen.* 2,00.
26. (1916)	102.	*Platon: Euthyphron.* Oversat af *H. Holten-Bechtolsheim.* 1,00.
	103.	*Diocletians Palads i Spalato.* Af *Fr. Weilbach.* 2,00.
	104.	*Herakleitos fra Ephesos.* Af *Victor Kuhr.* 2,00.
27. (1917)	105.	*Vor mytiske Kongerække.* Af *Gudmund Schütte.* 1,25.
	106.	*Delfis arkaiske Skulpturer.* Af *Frederik Poulsen.* 2,00.
	107.	*En byzantinsk Renaissanceskikkelse.* Af *J. L. Heiberg.* 0,85.
	108.	*Den private Brevskrivning i Oldtiden.* Af *Frants Buhl.* 1,00.
28. (1918)	109.	*Robert Browning: Ringen og Bogen.* En litterær Monografi af *N. Bøgholm.* 1,50.
	110.	*Den gnavne Mand og den snakkesalige Kone.* En Øvelsestale af Libanios. Ved *J. L. Heiberg.* 0,75.
	111.	*Daimon. Gudemagter og Psykologi hos Homer.* Af *Martin P:n Nilsson.* Oversat af *Edv. Lehmann.* 1,35.
	112.	*Offerpladser i Overlevering og Stedminder.* Af *Gudmund Schütte.* 2,00.
	113.	*Jiddisch.* Af *Raphael Meyer.* 1,25.
29. (1919)	114.	*Livet i London efter Addisons og Steeles Skildringer.* Af *Aage Stigaard.* 1,50.
	115.	*Gudsbegrebet i den græske Filosofi.* Af *Poul Helms.* 2,50.
	116.	*Historisk Romerretsforskning.* Af *C. W. Westrup.* 4,00.
	117.	*Pompejis Undergang.* Af *Holger Mygind.* 3,00.
	118.	*Græske Rhetorer i Kejsertiden.* Af *J. L. Heiberg.* 2,50.

